

ЦІНА 18 КОРУН

<http://rusyn.presov.sk>

RUSÍN 4/2005

РУСИН

КУЛТУРНО-ХРІСТІАНЬСЬКИЙ ЧАСОПИС

Русины ся все тратили в лабіринтах розлічних орьєнтацій

Недавно ся мі дістали до рук чеськы новинкы „Podkarpatské hlasy“ з року 1925 выдаваны в Ужгороді, де в статі під назвов **Русины – або орьєнтації?** автор Едмунд Гойдїч пише: *„Русины ся стратили в лабіринтах розлічних орьєнтацій. Як кебы не екзистовали. Як кебы екзистовали лем ,орьєнтації“. Сперечаме ся о вшелияких ,орьєнтаційх‘ а притім страчаме своє властне ,я‘. Найсмутніше на тім є, же ся то просить Русин Русина.“* А сучасно автор статі ся просить і одповідат далє: *„Ці то може быти єден народ у своїй народній основі перед своєю народностев якоїсь ,орьєнтації? Поки говориме о народности, не можеме говорити о ниякій ,орьєнтації“. Ту екзистує лем народность. Народность є природна і конштатна величина.“*

Тільки автор статі, з поглядом котрого єм цалком згоден і сучасно додаю, же такой Русин, котрый переходить з єдної „орьєнтації“ до другої, не може чекати од мене ниякой почливости ани узнаня. Хто легко зошмарить зо себе свою народность, яку называють „орьєнтаційев“, або тыж „народнов орьєнтаційев“, і прибере ся до нової, про нєго як первісна, так ани тот новина нияку ціну не мають. Тот наїсто буде якоїсь „третей“, справила то звыкне быти популярніша-векшинова, яку але отворено не признає, бо в малости своєї душы тактізує. Наїсто будете зо мнов згодні, кедь повім, же про каждого почливого чоловіка є миліший такой Мадяр, котрый одкрыто ся голодить ку своїй народности, як такой чоловік, котрый не знає, ці є Русин, ці Українець, а до колонкы „народность“ при списованю людей собі неїсто вписав народность словенську. Моя животна скусеность то потверджує а послідне списованя людей на Словенську – тыж. Самособов, подля уставы має каждый право написати собі такую народность, яку хоче, є то приватне діло каждого чоловіка. Але што сумління, одповідность перед ґенераційев властных

русинських предків, які наїсто не тактізовали і не затаєвали свою народность і властне коріння.

Многы в послідніх роках вызывають к дискусіям, к округлым столам на тему – хто сьме: Українці, Русины, або тоты з тіре, ці Карпаторосы? Ці не сьме, Боже заваруй, Словацї, які лем прияли виходный обряд (?), як то увели дакотры респонденты з недавных анкет, але шось подобного єм уж чув і од реномованых істориків. Дискусії на даны темы людєм вучують тоты, котрых высше 40 років деформовав бывший режим, котры цілий жывот тактізовали і торговали з властнов народностев, бо то было про них выгодне, пересвідчовали сполочность о своїй політичній правді. А якбы ся ситуація не змінила, робили бы так доднесь.

Єм протів вшелияких округлых столів у вопросі народности! Округлы столы най ся організують в політичных або економічных ділах. Але о народности ся дискутувати не дасть. Народность є аксіомов, природнов реалностев і вопросом некомпромісним. Є выслідком культурного розвою і самоусвідомуючого процесу каждого чоловіка. Про Русинів по роках іґнорованя і понижованя є і вопросом їх обчаньской смілости і особностной зрілости. Іншым вопросом уж є, до якої міры сьме мы Русины смілы з обчаньского аспекту і до якої міры вызріты з особностного. Дискусія о тім бы была на місті і правдоподобно критика бы ся дотулила многих з нас.

Недавно єм слухав розговор з молодым, 16-річним хлопцєм з Меджілаборець – Петром Солеєм, котрый наперек своему молодому віку выдав уж другу публікацію о нумізматиці і здобыв обдив шырокой одборной і лаїчної публіки. Мені ся полюбили єго слова вызнаня к своїй народности, русинському коріню властных предків, материньскому русиньскому

языку. Гордый молодой чоловік, котрый сміло говорить о тім, де належить з народностного боку. А таких є меджі нашыми молодыми Русинами много. Хвалабогу, озывають ся, дають о собі знати. Не глядають ниякы „орьєнтації“ в своїй народностній приналежности. Вірю, же їм належить будучность нашого народа.

По вступі Словенська до зєдищеної Европы много ся говорить і о місті малых народів меджі великыми европскыма, з політичного боку домінуючими народами, або вобцім о змыслі народностной приналежности і ідентичности в світі без границь і якоїсь єднотній наднародній культурі. Надію ся, же ся того не дожью ани я, ани мої діти і внуци. Лем в єдинстві розлічности, пестрости і красы культуры каждого народа Европы може ся розвивати культурна Европа будучности. А я вірю, же в ній є і місто про нас, Русинів, жыючих ту, в ей середині уж высше тисяч років, нас, котры належимо к виходній вірі, сьме носителями кіріломефодьского одказу і традиції. Мы, котры сьме дістали од св. Кіріла і Мефодія до дару письмо, літурґічний язык і святы книжки. Мы, котрых наші мамы учили молити ся Отче наш, іже єси на небесіх... Народ під Карпатами і Бескідами. Не сьме ниякой „орьєнтації“. Сьме Русины, є то про нас просте, ясне, природне. Так як і наша віра, традиції, співанкы, звыкы.

Думам собі, же є потрібне, абы ся в народностных ділах одкрыто активніше анґажовали наші учітелі, священници, інтеліґенція. Зато Русины хотять мати своє розгласове высилання, снажать ся росшырєвати выуку русиньского языка, вытворити самостатну катедру русиньского языка і культуры на Пряшівській універзіті, зато є потрібне, жебы Русины-грекокаатолици мали свого русиньского єпіскопа, вірных своему роду русиньских священників.

Настав час, коли дискусії о русиньській народности не мають місто. Вопрос народности не толєрує неясность. Ту собі зась поможу словами із вступу статі споминаного автора в новинках „Podkarpatské hlasy“ Едмунда Гойдїча: *„В мойй народности нїт ниякого вопросу, є лем одповідь. Вопрос мойй народности є вирішений тым найприроднішым способом, а то днєм мого народжіння.“* А я лем додам, же кедь сьме ся народили русиньській матери і нянькови, на землі, де є наше прадавне коріння, де ся зродила віра наших предків, одкы походить наш честный род, на котрый бы сьме нігда не мали забыти, дискусії ці сьме такой або інакшой народности суть абсурдными.

• Погляд на участников 8. Світового конґресу Русинів, котрый був у кінї „Яворина“ од 23. до 25. юна 2005 року. Фотка: А. П.

ПгДр. Станіслав КОНЄЧНІ, к. н.

Русины і Українці на Словеньску і меншинова політика в роках трансформації (1) (3 выступління на конференції в Старій Лесній 15. юна 2005)

Політичні партії розлічних орьєнтацій, вшиткы народностно-культурны союзы меншин, але і організації третєго сектора на Словеньску узнають значіня народностной політики, а то без огляду на обсяг і функцію, котру ей приписують. Барз часто ся дожадують зліпшіня народностной політики, але мало-коли собі усвідомлюють, же ідеальной, справедливой меншиновой політики ніт якраз зато, же є то політика. **Нестранна народностна політика в тім аспекті є лем хімеров.**

У звязи з тым ся нам нукать приклад дакійкоричной ініціативы представителів української інтелігенції, котра бы привітала закон НР СР із таксатівным уведжінем акцептованых етнічных меншин, меджі котрыма бы Русины не фігуровали, респ. споминали бы ся лем як етнографічна група українського народа. Остры протесты з боку інституцій, але істо і многих незалежных особностей із світа науки і політики бы в таким припаді не дали на себе довго чекати.

На другім боці не є нияков тайнов, же хочь Русины признають право обчанам голосити ся ку українській народности, Українців на Словеньску не поважують за автохтонну меншину. В тых інтенціях симпатизують із легіслатівов Мадярської республіки, котра мінорітам такого типу не признає колективны народностны права. Наслідну реакцію українських сполків і організацій дома і у світі, української державы а наісто і світової громады докажеме собі в припаді подобных законів представити. Тото лем доказує, же **ніт народностной політики, котра бы могла выштыкых успокоїти в єднакій мірі.**

З того єднозначно выплыває, же народностна політика як „нутне зло“ рішіня меншинового проблему буде естновати і в далшых десятирочах. Немала бы але быти запертым системою, реалізованым владнов ґарнітуров, але скоріше вымежджінем шыроких правных можностей на природный розвиток етнічных груп. Тоты бы не мали реґуловати, але ґарантовати право особам, котры належать ку етнічным мінорітам, на захованя властной ідентиты і не припустити їх дискримінацію. Права етнічных меншин суть інтеґралнов частєв людських прав, зато бы політика при їх реалізації не мала мати місто. Правда, затля опак є фактом. Общов характерістиков народностной політики Словенської республіки в одношію ку русинській і українській меншині є ей неконцептность. Причіны мож глядати в барз неясных представах о тім проблемі в часі дозріваня політичного систему незалежного Словенска. Ку тому ся придали часто контрверзны активіты обидвох меншин, vznik самостатной України, але і тиск европських інституцій. Свою роль беспспорно одограла і континуїта з періодом соціалізму комплікована вшеляякыма персональнымы звязками, але і великы снагы діштанцовати ся од нєй.

Вшыткы спомянуты факты мали за наслідок хаотичность політичных кроків і абсенцію довгодобой концепції в тій області. Цілковый погляд на проблематику Русинів і Українців ся так став барз залежым од владных ґарнітур і сполоченської клімы в республіці, котру детерміновали нелем обективны факторы, але нераз і тиски і замірны активіты дакотрых субектів з шырокого а часто мало вышпеціфікованого політичного спектра.

Народностну політику на Словеньску у звязи з русиньсков і україньсков меншинов, але і з поглядом общіх критерій, мож на основі дакотрых характерістичных знаків розділити до пятєх розлічных етап.

Першов з них є період, наслідуючий такой по новембровій революції в 1989 році. Є спосєный з екзистенціїв Чеськой і Словенської федеративной республіки в роках 1990 – 1992. В одношію к меншинам ся тот період вызначовав тым, же системою релативно щірых дотацій народностной культуры і народностно-культурных союзів ся фактично утримовав, але ідеологічны і політичны окліщія, котрыма ся дотогышній комуністичный режим вызначовав, были дефінітивно зрушены. Навецє, політика в одношію ку етнічным мінорітам была в компетенції словенських народных орґанів, котры але з другого боку, в условиях федераций, не мали повну політичну відповідность.

По паді першой Мечіаровой влады, котра прокламовала разантне просаджованя словенських народных інтересів, і по

менованю влады Я. Чарноґурского, наріс вплив КДГ, котрому конвенувало острє протікомуністичне заміряня формууючого ся русиньского руху. Симпатії ку русинській репрезентації зміцнєвало і споїня з грекокатоліцьков церьков, в котрій хрістіаньскы демократы виділи єден з моментів поступной рекатолизації северовыходного Словенска. Дотація на русиньску культуру в 1992 році ся звышыла в порівнаню з роком 1991 десятираз і досягла суму 4,7 міль. Кчс.

Правда, тогышні владны круги, з єдного боку, привітали і снагы о якась очіщія українського народного руху. З єго репрезентації, главно з Культурного союзу українських трудящих ся вытратили ведучі особности найвєце скомпромітованы сполупрацов з тоталітвом. До веджіня народностного руху української мінориты ся дістали дотогы перекуюваны представителі української інтелігенції на чєлі з Миколом Мушинком і Юрієм Бачом. Дотованя української народностной культуры ся в роках 1991 – 1992 підросло дваразі і представляло 7,9 міль. Кчс.

З того погляду не є нагодным, же якраз в тім періоді ся выпрофілювали народностны рухы Русинів і Українців до днешнєй подобы. В тім часі дішло ку переміні КСУТ-у на Союз Русинів-Українців, vznikла Русиньска оброда, Світовий конгрєс Русинів і далшы русиньскы і україньскы організації. Зачала выходити русиньска прєса, зробили ся першы крокы, котры вели ку кодофікації русиньского языка. Представителі вшыткых русиньських і україньських організацій презентували критичный погляд на бывшій режим і выисловлєвали підпору сполоченській трансформації по 1989 році.

Шпеціфічний характер мав наслідуючий період – друга Мечіарова влада і влада Й. Моравчіка в роках 1993 – 1994. Тот період був детермінований розділінем Чесько-Словенска і vznikом самостатной Словенської республіки. У звязи з тым ся у великій часті словенської сполочности проявив тзв. меншиновий сіндром, то значить підсвідомє чутя огрожія самобытности словенського народа, котрый був правдоподобно ґенерований довгодобым розвитком без властной державной організації. На єго основі ся і офіціалны штруктуры, наперек маєрїтній позиції Словаків, справовали „меншиново“, то значить міцно слїдовали і пружно реаґовали на каждый сїґнал, котрый выходив з іншонародной среды.

Звонка ся то проявляло недовіров ку активностям народностных меншин, в першій ряді ку мадарьській мінориті, підозріванєм і снагов утримати собі контролю над роботом меншинових організацій і інституцій. Істым проявом той тенденції были і намаганя о „выставляня“ словенської державности посередничтвом старостливости о Словаків в сусідніх державах. Типічным прикладом з того боку був доровор о добрых сусідських односінах, приятельстві і сполупраці з Українов, підписаний 29. юна 1993. В статі 18, в котрій ся говорить о народностных меншинах, словенська влада просадила формулацію припоминаючу реціпроцїту у поставліню української меншины на Словеньску а Словаків на Україні, хочь тоты мінориты ани ціслом, ани поділом на штруктурі жытельства, ани традиціїв ці амбіціями не мож было порівновати.

Значный посун в народностній політиці настав по менованю Моравчіковой влады, яка збывшыла вплив бывшой Верейскы протів наслїству (ВРН), котре собі часточно утримало ідеалістичны предствы о фунґованю демократичной сполочности, а к етнічным меншинам зволили стрічний приступ. Тот приступ ся одзеркалил нелем в рєшпектованю европських критерій в тій області, але і у великодушнійшій підпорі меншинових культур і народностно-культурных організацій. Правда, проблемом на тій путі був значно лімітований мандат ВРН.

Русиньскы організації были в році 1994 дотованы сумов 6 мільонів Ск. Николи перед тым, ани потім не вышло вєце русиньських книг і учебників. Вытворили ся условия на розвиток русиньского языка і приправляло ся зряджіня катєдры русиньского языка і літературы, як і єй фінанчне і персональне забезпєчїня. У звязи з выслідками списованя людєй было на україньску народностну культуру выдєленых о дашто менше фінанцій, наперек тому то было приближно 7 мільонів корун,

што было докінця веце, як дотації про Ромів, котрых цісло было приближно 30-раз веcke, як Українців.

Наступ третей Мечіаровой влади пої передчасных парламентных вольбах у 1994 році змѣну погляду владных органів і інституцій ку етнічным меншинам в республіці. Вызначовав ся конфронтачным приступом, главно ку мадярській менориті і ігнорованѣм екзистенції і проблемів других етнічных ґруп. Приятя закона о штатнім языку Словенської республіки ч. 270 / 1995 З. з., заказ выдаваня двойязычных свідоцтв і спроба завести алтернативны школы ся розуміли як протівменшиновы крокы і викликали згіршіня меджіетнічных односин.

Такий істый ефект мало і радикальне корочіня фінанцій, приділеных на підпору меншиновой культури. У 1995 році была Русинам знижена субвенція із 6 мільонів на 1,6 мільона Ск, а Українцям із 6,8 мільонів на 3,7 мільона Ск. На порівняня,

фінанчна частка, дана на розвиток мадярської народностной культури, ся зменшыла з 36 мільонів Ск на 10 мільонів Ск. Окрем того, фінанцованя меншиновой культури ся реалізовало через фонд Про Словакія, котрый поступовав нетранспарентно і фактично лем масковав одповідность владных органів за тоту область.

Лем дякуючі силній волі ся в януарі 1995 року русинський репрезентації подарило реалізовати кодифікацію русинського языка, але процес зряджованя катедры русинського языка і літератури уж був заставлений. Рештрікції в области фінанчній підпору меншинових культур значіли охромліня діяльства Русинської оброды, котра перешла цалком на добровольницьку базу а выдаваня русинської преси ся утримало лем вдяка жертвенности дакотрых ентузіастів навколо шефредактора А. Зозуляка.

(Закінчіня в далшій ціслі.)

Николай ГВОЗДА

Правый Русин

*Русначіно, русначіно,
Наша родна мати,
Дід і прадід був Русином,
О тім треба знати.*

*Бо ты наша русначіно
Все єсь ку нам щіра,
Од тебе не одступиме,
Бо ты наша віра.*

*Родна наша русначіно,
Жывот за тя даме,
Котрый себе запродає
То сам себе кламле.*

*Заспівайме співаночку
Навікы ті слава,
Бо ты своїх вірних синів
Нігда не скламала.*

*Ой, який бы то був Русин,
Сам ся ненавидів,
Зо зложеныма руками
На засыпі сидів.*

*У кого є добра мысль
Тот ся не страхує,
Якы были ёго предкы
Быти тым рихтує.*

*Русинів по світі,
Як по луках травы,
Затримайте в собі
гордость
І все будьте здоровы.*

*Честный Русин ся
голосить
З далекого світа,
Я му жычу здоровья, силы
На многая літа!*

Осиф КУДЗЕЙ

Молитва Богородиці

(На праздник ей уснутия (успенія)
– 15. (28.) авґуста

*Божа мати – Мати Світла,
Твоя красота не одквітла,
Тіло, што нам Хріста дало,
Непорушене зістало.*

*О Мати – Пресвята Жено,
Кедь ты заснула блажено,
Была єсь, Мамко Пресавята,
І з тілом до неба взята.*

*О Мати – Мати Доброты,
Правдивы суть слова тоты,
Бо в гробі чудне то діло –
Не нашло ся твоє тіло.*

*О Мати – Мати Жывота,
Помож нам, бідным сиротам,
Будь з нами, небесна Мати,
Кедь будеме умерати.*

*О Мати – Пречіста Діво,
Хрань нас од стороны лівой
В часі Послїднього суду,
Кедь люде суджены будуть.*

*О Мати – Мати Потіхы,
Помож змыти нашы гріхы,
Бо будеме в пеклі горіти
Мы – твої непослушны діти.*

Правда

(Байка)

*Зачала Сорока-мати
Своїх дітей научати:
Пташатка, запамтайте –
Все лем правду повідайте.*

*Берьте собі приклад з мамы,
Правду все говорьте прямо,
Як ваша правдива мати,
Бо она не знать кламати.*

*Правда – то є слово святе,
Не пята через девятье!
Крыє в собі силу многу,
Любить ся людём і Богу.*

*Лем з правдов можете у світі
Додалеко долетіти...
Най вам не зыйде з памяти,
Што вас научала мати.*

*А тепер, дороги діти,
Піду до гнізда спочіти.
Кебы пришов хтось зо Строма,
повідajte, же не єм дома!"*

*Там, де уста материны
Кажуть воду, но пють вино,
З дітей їм виростуть, веру,
Сорокы без характеру.*

• Заключна сцена культурного програму на кінці першого дня 8. Світового конгресу Русинів 24. юна 2005.
Фотка: А. З.

УЗНЕСІНЯ

ДЕЛЕГАТИВ 8. СВІТОВОГО КОНГРЕСУ РУСИНІВ 25. 6. 2005 У КРИНИЦІ

1. Обертаме ся на тоты державы, де жыють Русины і де іщі не є приятый закон о народностных меншинах, жебы го штонайскорше прияли, як і закон о їх фінанцованю.

2. Обертаме ся на владу Польской републіки, абы узнала Акцію „Вісла“ за бесправну і направила ей наслідкы. Ёй 60. річниця была бы к тому добров нагодов.

3. Із радостёв принимаєме демократічны зміны, котры настали на Україні од кінця 2004 року і обертаме ся на найвысшы інституції, жебы узнали Русинів за самостатну народностну меншину, як ся то стало в інших демократичных країнах Европы.

4. Обертаме ся на державы, де жыють Русины, жебы помогли при приправі професіоналных кадрів на навчання русиньского языка.

5. Обертаме ся на катедры русиньского языка і літературы в Кракові, Новім Саді, Ніредьгазі і інститути в Пряшіві, жебы закріпили сполупрацу і реалізували выміну меджі собов своїх студентів.

6. Завязуєме організаторів наступных Світових конгресів Русинів (СКР) к зорганізованю в ёго рамках научной конференції.

7. Принимаєме за рядного члена Світового конгресу Русинів Організацію Русинів у Хорватську „Руснак“.

8. Схвалюєме зложіння нової Світової ради Русинів (СРР), членами котрой суть: Павел Роберт Маґочі (Северна Америка) – председа, Георгій Фірцак (Румуньско) – підпредседа, Андрій Копча (Польско), Анна Кузмякова (Словеньско, котра своє членство застала), Аґата Пілатова (Чесько), Дюра Папуґа (Сербско і Чорна Гора), о. Димітрій Сидор (Україна). Так істо схвалюєме за таємника СРР Александра Зозуляка (Словеньско), нечлена СРР.

9. У звязі з тым, же на 8. СКР у Крилиці не была делеґація Русинів з Мадярська, окре́м єдного члена, завязуєме нозволену СРР ку стрічі з членами той делеґації до 31. 12. 2005, на котрій они выберуть свого представителя за члена СРР.

10. Схвалюєме і повіряєме, жебы Културне общество Русинів у Румуньску зорганізувало 9. Світовий конгрес Русинів у Сіґеді 2007 року.

11. Схвалюєме зміну Станов СКР статі 3, капітолы А, пункту 2, жебы тот пункт мав такий обсяг: „**Рядныма членами СКР можуть быти зареґістрованы у своїм штаті русиньскы організації. Честныма членами СКР можуть быти іншы русиньскы організації і індівідуалны особы, кедь будуть прыты векшинов голосів членами делеґацій на СКР**“. Так істо в капітолі Б, пункті 2, жебы мав такий обсяг: „**Новозволена СРР на своїм першім засіданю спомеджі своїх членів волить председа і підпредседа надполовічнов векшинов голосів. Окре́м того, анґажує таємника і касыря з мімо своїх членів, і схвалює їх надполовічнов векшинов голосів членів СРР. Кедь тоты не суть членами СРР, не мають право голосованя**“. Тых в капітолі Б, пункт 3 мав звучати: „**Председа, підпредседа і таємник Світової ради Русинів**“.

12. Завязуєме новозволену Світову раду Русинів, жебы зреалізувала тоты задачі:

а/ Надвязати контакты з такыма меджінародныма організаціями, як Організація споєных народів, Рада Европы і Організація о безпечности і сполупраці в Европі.

б/ Створити интернетову сторінку Світового конгресу Русинів (в русиньскім і анґліцькім языку) зо своёв меджінароднов адресов і жебы членскы організації СКР посылали на ню інформації о їх діяльності і проблемах шыткых Русинів.

в/ Надвязати контакты з представителями влад і найвысшых інституцій тых держав, де жыють Русины і інформовати їх о проблемах Русинів.

г/ Спрацовати і опубліковати на интернетовій сторінці СКР календарь русиньскых културных акцій.

ґ/ Пожадати о фінанчну поміч на културне і выдавательске діятельство СКР меджінародны організації і фундації.

д/ Помочі при організовані III. Меджінародного конгресу русиньского языка в Кракові 2006 року.

ж/ Обєдновати і інформовати (через интернет і письмово) заінтересованых в економічній сполупраці русиньскых podnikatelів.

Андрій КОПЧА, член Світової Ради Русинів

Дякую за дотеперішню роботу

(ВЫСТУП ТОГДЫШНЁГО ПРЕДСЕДЫ СВІТОВОЙ РАДЫ РУСИНІВ – АНДРІЯ КОПЧИ НА 8. СВІТОВІМ КОНГРЕСІ РУСИНІВ)

І зас сходиме ся на нашій найголовнішій стрічы – Світовим Конгресі Русинів в найбарже знаним польскім курорті – в Крилиці. Сходиме ся в ній уж другый раз. Што в штырнадцятилітній історії наших конгресів ищы николи не мало місця!

І зато вітам Вас шыткых підвіїні: в імени уступуючой Світової Ради Русинів як председа і як ведучый Комітету, котрый тот Конгрес пририхтувал. Маме надію, же будете ся чути як в себе дома!

Од остатнього 7. Світового Конгресу Русинів, котрый одбыл ся 5 – 8 червця 2003 року в Прешові, минули два роки. Якы они были для Русинів і для нашої організації? Думаєме, же тот Конгрес даст одповіди на тоты звіданя... Але закла то ся стане, в імени уступуючой Світової Ради Русинів спробую на них одповісти. Як і тых представити справозданя з ёй діяльності.

Коли кінчили сме Конгрес в Прешові, част держав, де жыють Русины, рихтували ся до входу до Европской Унії, што стало ся офіційальні 1 мая 2004 року. Для Русинів зо Словації, Чех, Уґрів і Польска скінчили ся меджі нима границі, але іщі сут для Русинів з України, Сербії і Румунії. І так в припаді Русинів Европска Унія поділила Русинів. Єднако треба мати надію, же не на долго!

Як іде о Світову Раду Русинів, то остала она выбрана 7 червця (юна) 2003 року в таким порядку: **Андрій Копча** (Польска) – ведучый, **Михайл Алмашій** (Україна), **Юрко Фірцак** (Румунія), **Гавриіл Гаттінґер-Клебашко** (Уґры), **Анна Кузмякова** (Словація), **Павел Роберт Маґочі** (США і Канада), **Аґата Пілатова** (Чехы) і **Юліян Рамач** (Сербія і Чорна Гора). Як тых **Александр Зозуляк** – секретар Ради. Більшіст

з них єст на тій салі, але двох: Гавриіла Гаттінґера і Юліяна Рамача з ріжних причин не є з нами. Треба ищы поінформовати, же на засіданю Ради в Будапешті 15 серпня (авґуста) 2004 рока, згідні з пунктом 3 Статуту Світового Конгресу Русинів на заступцю ведучого зостал выбраний Юрко Фірцак з Румунії, што вязало ся потребом подпертя його кандидатуры в вольбах до румунского парламєнту. Може то помогло. Бо пан Фірцак єст єдиним русиньскым парламентарисом. Гратулюєме!

Перше засіданя Світової Ради Русинів одбыло ся в Комлошці (Уґри) 22 серпня (авґуста) 2003 р. і взяли в ним участ шыткы члєны Світової Ради. На засіданю тым оцінено Світовий Конгрес Русинів в Прешові, як тых шырьше омовлено його постановы і заданя, якы поставил перед новом радом. Приято тых постанову, же

рада буде ся сходити найменше 8 рази в своїй каденції и в кождим припадї в інших державах, в котрій живуть Русини (крім Америки і Канади, а то з огляду на великы кошты преїзду). Крім того новий председа СРР поінформувал 22 серпня (августа) присутных о своїй стрічї з Соймом Підкарпатських Русинів в Ужгороді, котра была 14 марта 2003. Як тиж одбыла ся стріча Рады з молодежов, котра брала участ в літнім таборі в Комльощі.

Наступна стріча СРР зостала скликана на 11 листопада (ноявбра) 2003 рока до Букурешту (Румунія), але зостала переложена на просьбу ведучого з взляду на проблеми родинны. Зато згідно з пляном, хоч без ведучого СРР, одбыло ся засідання СРР в Празі 28 лютого (февруара) 2004 рока і посвячене оно было актуальным проблемам русинских організацій.

В днях 24 – 25 квітня (апріля) 2004 р. в Букурешті, в парламенті Румунської Республіки одбыло ся наступне засідання СРР. Было оно посвячене головні проблемам Русинів в Румунії, як тиж нагодом до стрічі з румунськима парламентаристами, котры займають ся проблемами народных меншын в державі. В засіданю тым по першый раз взяла участ ведуча Дружства Руснацох в Республіці Хорватської – пані Любка Сеґеді-Фалц. Можна лем позаздростити меншынам в Румунії, котрым держава дає річні на культурну діяльність около 6 мільонів євро.

Четверте зібрання Світової Рады Русинів было при нагоді „III Медженародного Бенале Лемківської/Русинської Культуры” в Крениці 24 мая 2004 р. і посвячене было головні проблемам русинской культуры. На жаль на стрічу доїхала лем половина членів Рады і зато не сповнило оно свойого головного цілю.

То само было з зібраньом Світової Рады Русинів в Будапешті, котре одбыло ся 15 серпня (августа) 2004 р. Неприсутныст половины членів Рады не дала можности вирішити вшыткых проблемів.

Найполніше зібрання Світової Рады Русинів так під взглядом присутности ей членів, котры зышли ся в полности, як і чысла і вагы проблемів, котры были там обговорены, одбыло ся 19 лютого (февруара) 2005 р. в Прешові і посвячене было підсумуваню діяльности Світової Рады Русинів в роках 2003 – 2005, як тиж омовліню і затверджыню програму „8 Світового Конґресу Русинів” і „2 Медженародного Форуму Русинской Молодежи” в Крениці. На зібраню приято тиж постанову, же до конґреса одбуде ся іщы едно засідання Рады в Руским Керестурі (Сербія і Чорна Гора), де іщы такого засідання николи не было. На жаль з причин людзких до зібраня не дішло і треба мати надію, же нова Рада таке одбуде.

Як іде о реалізацію постанов „7 Світового Конґресу Русинів”, то бівшіст його постанов зостала сполнена, хоч не в таким вимірі як треба. І так пункты 1, 2, 3 і 4 зостали цілковито сполнены. Зас пункт 5, котрый ся тыкат проблемів Русинів Підкарпатя, не зостал в цілости сполнений. Тым барже, же поділы межде самими русинськима організаціями, котры діють на Підкарпатю, не служат їх розв’язаню. Переконал ся о тым не першый раз ведучый Світової Рады Русинів, котрый ся стрітил з їх представниками 23 серпня (августа) 2004 рока

в Ужгороді і Мукачеві.

Пункт 6, котрый зобов’язував організацію, котры сут творцями Світового Конґресу Русинів, жебы до кождой делегації на Світовый Конґрес вошол хоч єден представник кождой русинской організації, котра єст зареєстрована в державі, ци зостал сполнений, найліпше засвідчат делегаты на нашым Конґресі. (Позн. ред.:Тот пункт не був сповнений, главно з боку Русинской оброды на Словеньску.)

На жаль зас ся не повело сполнити пункту 7 постановы, котрый зобов’язував Світову Раду Русинів до выдання „Антольоґії русинской прозы” на гнешній Конґрес. І зас на сполніню той постановы станули грошы а барже їх брак. Постанова о выданю „Антольоґії...” – желізний пункт постанов останніх конґресів. До гнеска не є думкы одкаль взяти на того грошы. Може треба поглядати їх в межденародных фундаціях або в русинских спонзорів.

Пункт 8 зобов’язував вшыткых членів Світового Конґресу Русинів до плачыня кождого рока по 100 УСД членів а членів асоційованых по 50 УСД. Як того мало ся в практиці, буде представлено в справозданю фінансовым СРР.

Пункт 9 зобов’язував Світову Раду Русинів діяня в тріох періодах: научным, економічным і до помочи Межденародному Форуму Русинской Молодежи. Не зостал він сполнений зо взлядів організаційных.

Пункты 10, 11 і 12 зобов’язували русинскы організації о поміч в навчаню русинского языка. Як ся того повело, напевно выйде в дискусії.

Пункт 13 был апельом о активну участ в „III Межденародным Бенале Лемківської / Русинської Культуры” в Крениці і в „Межденародном Бенале вытварной творчости Русинів”. І так на Бенале до Крениці зо взляду на грошы приїхали ансамблі і творці лем зо штирьох держав, де живуть Русини.

Пункт 14 зостал сполнений, хоч інформації о плянах культурных акцій доберали ся лем до членів Світової Рады Русинів. Так при нагоді бракує нам бюлетину або інтернетовой стороны, де поміщаны были бы інформації о роботах і плянах так Світової Рады Русинів, як і русинских організацій.

На кілько зостал сполнений 15 пункт

постановы, котрый зобов’язував до зорганізования дітячих фольклорных фестивалів в своїх державах, то найліпше поінформують о тім представники русинских організацій.

І тепер інфомация о фінансах Світової Рады Русинів. Од разу треба повісти, же не єст з нима добрі. І так в 2003 році членске заплатили організації з Канады, США, Словації, Польскей, Румунії, Германії і Чех. За продаж книжок дістали сме 17.474 Ск а за продаж МГ і ЦД „Заспівайме собі тріома голосами” – 14.258 Ск. Вшыткы тоты грошы пішли на приготуваня і реалізацію „7 Світового Конґресу Русинів” і засідань Світової Рады Русинів, як і на транспорт декотрых ей членів на них.

За 2004 рік членске заплатили: Польска, Германія, Чехы, Україна, Канада і США. За продаж МГ і СД „Заспівайме собі тріома голосами” достали сме 2.765 Ск а за продаж книжки „Біда Русинів з дому выганяла” 810 Ск. Разом того дало 21.083 Ск. З того на оплати почтовы і за телефон пішло 9.956 Ск, на канцелярийны потреби 429 Ск, на выробліня табличкы для лауреата літературной премії 950 Ск, на засідання Світової Рады Русинів і конференцію о Русинах 6.000 Ск, на літній табор молодых русинских вытварників 3.000 Ск. Разом выдано 20.076 Ск а зостало 377 Ск.

За 2005 рік до 1. червця (юна) членске заплатили лем: Канада, США і Германія. Не заплатили ани раз за роки 2003 – 2005 Угры і Росія. За продаж МГ і ЦД „Заспівайме собі тріома голосами” заробили сме 7.260 Ск, што разом з членським дало 18.435 Ск. Грошы тоты пішли на: засідання Світової Рады Русинів в Прешові 12.300 Ск, на оплати почтовы і телефон 8.069 Ск, оплати за банковый рахунок 1.200 Ск. На день 1. червця 2005 Світова Рада Русинів приняла 18.435 Ск а выдала 22.833 Ск, втрату 4.398 Ск заплатил секретар Рады Александер Зозуляк. Втраты той не буде, коли членске заплатят вшыткы члены Світового Конґресу Русинів, до чого зобов’язує їх Статут СКР!

На конец хочу сердечні подякувати вшыткым членам дотеперішньої Світової Рады Русинів за вспільну роботу а новій Світовій Раді Русинів більшых sukcesів, як тоты, котры мала уступуюча Рада.

• Часть делегації Світової рады Русинів, яка перед зачатєм засідання 8. Світового конґресу 24. юна 2005 была прията бурґмістром Крениці Емілом Боджонієм (четвертый зліва). В делегації были: (зліва доправа) тогдышній председа СРР Андрій Копча з Польска, Аґата Пілатова з Чеська, Любка Сеґеді-Фалц з Хорватська, Дюра Папуґа зо Сербії і Чорной Гори і таємник СРР Александер Зозуляк зо Словеньска.

Фотка: А. П.

Михайло АЛМАШІЙ, тогдышній член Світової ради русинів

СРР мала бы стати дійсним захитником русинів (ВЫСТУП ВЕДУЧОГО ДЕЛЕГАЦІЇ З ПІДКАРПАТЯ НА 8. СВІТОВІМ КОНГРЕСІ РУСИНІВ)

Два роки межі семьюм и восьмым конгрессами – то доста великий період, обы каждый делегат міг робити аналіз діяльности Світової ради русинів у цілому. Зато вы маєте повісти справедливое критичное або доброзычливое слово на адресу той Рады. Як представник од подкарпатських русинів України хочу вам доповісти, што у нас помічає ся активізація сил домагання до властей України признати русинів як окремішній народ, окремішню націю. Написано дуже много аргументованых писем, адресованых парламенту, президенту и кабінету міністрів. На жаль, маєме лем категоричні еднозначні негати́вні одвіты: русины – то синонім слова украинців, і етнична група украинского народа. **Нам прийде ся ще много писати до европейских структур и просити помощь защитити русинський народ од асиміляції.**

В Ужгороді одбыло ся засідання комітету Верховной Рады по правах чоловіка и было принято позитивное рішення односно Русинів. Айбо всі стороны державной влады до принятого рішення однесли ся негати́вно. Веде ся тактика затыгуння розгляду русинського вопроса на засіданні Верховной Рады України, слово теперь – за парламентом. Но тяжко видіти наперед, што нас чекать на ближні часы.

Робиме добрі кроки у розвитку того, што складає думку русинського народу, русинської культуры, школства. Показовыми є такі факты: Наш хор „**Стара співанка**“ у великій бідности активно робить и уже презентував себе на Україні (у Києві), Мадярщині (два разы), у Польщі (Криниці), Сербії и Чорній Горі (Руськім Керестурі и Дюрдьові), недавно мы вернули ся из Чехії из великим творчим успіхом. Маєме русинські ансамблі у Сваляві, Тячові, Мукачеві. Намітила ся добра тенденція у роботі **недільных русинських школ, яких маєме уже 16.** Але у сьому велика заслуга добрых меценатів из США – **пана Штефана Чепы, пана Джона Рігетті, пана Штефана Молдована.** Най Бог дасть їм много здоровья, много щастя и много гроши, обы и дале помагали нашым школам, забезпечили їм стабільну роботу. Маєме **Союз русинських писателів, скоро будеме мати Союз русинських композиторів и малярів.** Почала ся активна робота по укріпленню Центра русинистики и реалізації складеної ученов радов програмы. За ініціативов русинських організації провели сьме третій фестиваль славянських культур.

Як видиме, на научно-культурному и педагогічному напрямках маєме видимі успіхи, а в організаційных вопросах нам треба ще много робити и перебороти стереотипы мыслення, позбавити ся од хвороты вождизма. Основны русинські сили обєднали ся в асоціацію „**Соїм подкарпатських русинів**“, але є и група оппозиціонерів у Мукачеві з другого боку. Але з нею не воюєме, каждый має право думати, як хоче.

Знаючи добре свої болі и проблемы, мы переживаєме за судьбу русинів у других державах, де живуть русины. За послідній час маєме інформацію про русинів Молдавії. Достали сьме перший номер журналу „Русин“ и книжку Сергея Суляка „Осколки Святой Руси“. Мы глубоко изучаєме їх аргументы, основны положеня, але свою позицію не определили сьме. Але се не означає, што мы не збираєме ся высказати свою думку. Усі знаєте, ош стала ся конфронтація в Словакії, не є миру межі русинами Мадярщины (точніше – межі русинськыма лідерами), затиснуті украинизмом русины Румунії, не дуже комфортно почувають себе русины Хорватії и просять хотя бы моральной поддержки.

Але Світова рада до сього нияк не реагує. У сьому аспекті хоче ся видіти світову раду у функції адвоката, захитника русинів у вшыткых регіонах Европы. З другого боку, хотіло ся бы видіти Світову раду як координуючий орган у ділі розвитку русинистики як науки про русинів, поднимати вопросы очищення историчной науки од фальсифікації, виходити на одкрыті дискусії и доказовати право русинів на національное самоопреділення и єднакі права у матеріальному и духовному аспектах. Світова рада русинів мусить напаминати урядам, де живуть русины, што русины мають право на таку саму свободу и демократію, як и панувуча (мадярська, словацька, чеська, румунська, польська,

українська, сербська ці хорватська) нація. Світова рада мусить координувати и вопросы культуры русинів, її пропаганды, її презентованя на міжнародному уровни.

Мы, туй сидячі делегаты и гости, маєме право зазвідати Світову раду: Чому до сього часу не є русинського спорту. Чому не є русинського туризму? Чому не збирають ся на свої з'їзды або общі зборы русинські писателі світу? Чому не збирають ся поговорити межі собов русинські учителі як учити діти, як воспитувати русинську молодеж у русинському патріотичному дусі? Чому не проводять ся традиційні міжнародні художні выставкы, міжнародні музично-хорові конкурсы, конкурсы из хореографії? Чому не проводять ся міжнародні русинські інтелектуалні змаганя для молодежи? Чому Світова рада не займаєть ся вопросами обміну студентами для навчання у других державах? Чому не організують ся конкурсы на наукові работы? Світова рада могла бы заняты ся вопросом стипендій русинським ученикам школ и студентам высшої школы.

Добре, што уже установила ся традиція давати міжнародну Премію за визначне діло про русинський народ и Премію Александра Духновича за русинську літературу по ініціативі мецената Штефана Чепы. А чому бы не мож се робити для журналістів, композиторів, великих колективів (хоровых, оркестровых, театралных, хореографичных), т. є. увеличити номінації творчої діяльности в першому ряді для молодежи. Се треба розуміти

• Делегаты двух генераций 8. Світового конгрессу Русинів у Криниці: старший – тогдышній член СРР Михайло Алмашій, молодший – шефредактор англоязычного часопису про Русинів „New Rusyn Times“ Річ Кастер.

Фотка: А. П.

нелем як матеріальну підпору, але і як оцінку чоловіка, признання його таланту, творчої способности.

У світі понад два міліоны людей русинського походження, из ними треба дашто робити. Задача Світової ради русинів и Конгрессу у цілому подумати, як залучити усіх русинів до активної національно-культурної діяльности и перетворити розметаных по світу русинів у монолітну культурно-політичну спільноту, голос якої мав бы чути цілий світ. А обы сього домогти ся, треба думати про створеня системы работы. Ушытко то, што говорило ся выше (наука, культура, спорт, туризм, конкурсы, писательскы з'їзды, разні выставкы, змаганя и др.) и є система, системный подход. Ушытко, што робить ся на сьому білому світі, є системный. Система в свою очередь требує планомірности практичних діл, т. є. Рада и Конгресс потребують мати план работы межиконгрессовой из зазначеном у ньому конкретної работы. Сяким способом: из створенньом системы работы, из визначенньом конкретных напрямів работы веде свою діяльність юридично зареєстрований „Соїм подкарпатських русинів“. **Хоче ся віровати, што нынішній 8-й конгресс обговорить вопрос про способы поліпшення работы Світової ради, її реструктуризацію, виділиты приоритетні напрямы работы, укаже на ефективні формы работы и мы на слідуючому конгрессі из радостьов заговориме за красну и хосенну роботу ушыткых русинів світу.**

К выскому словной засобы списовного русиньского языка у 18. сторочу

Супис маётку Петра Балутяньского

Мукачевский епископ Ян Брадач (1732 – 1767 – 1777) на яр 1769 року покликав до Мукачева Петра Балутяньского, священника з Гуменного, котрый ся мав допустити важных дисциплінарных переступлін. На ёго місце був выменованый Іоанн Пастелій. Доки ся не вирішило ёго переступлін, стримовав ся Балутяньский в Мукачеві і ту пририхтовав список свого маётку, котрый зохабив в Гуменнім. Заедно попросив Яна Палковича, священника з Порубки, абы часть ёго маётку перевіз до Мукачева.

В ділі Балутяньского маётку написав лист і кантор із Сечовець Ілья Долиной і адресовав го земплінському архідеканови Іоаннови Пастелієві. Мено бывшого священника з Гуменного, меджітым переміщеного до монастиря в Мстичеві, ся обявило іщі раз в єднім документі з 1762 року, в

супісі маётку помершого Алексея Гуловича, священника з Кружлєва. В тім документі Петро Балутяньский є уведжений як братранець А. Гуловича.

З тих двох писем і двох супісів, які ся заховали у багатій збірці академіка Антонія Годинки в одділіню рукописів книжніці Мадярської академії наук, перед нами ся выкреслює образ každоного живота у 18. сторочу. Но найбівшу ціну документів не виджу в тім, але в їх словнику, адекватно одражаючім русиньский народный язык. Тоты документи суть вызначнов ілюстрацієв словникового фонду русиньского языка, вживаючого ся в každоеннім жывоті Русинів. Зато ем не жаловав роботы при копірованю, розборі і публікації даных рукописів, чім бым хотів припомочі збогачіню історії русиньского языка.

Русиньский літературный язык 18.

стороча – то є сінтеза трёх елементів:

- церковнославянського літургічного языка,
- староукраїнського языка,
- живого русиньского народного языка.

На формованя і уніфікацію приятої нормы літературного языка, не зрегулованої ґраматіками і словниками, мали великий вплив документи епископской канцеларії, главно ціркуларі, обіжники, котры были на фарах за-протоколованы і наслідно прочітаны вірникам.

Три спомянуты елементы русиньского літературного языка 18. ст. мож слідовати у вшиткых языковых ровинах (фонетічній, морфологічній, синтаксічній, лексикологічній, семантичній). В наслідуючых частях вкажеме дакотры приклады на елементы русиньского языка. Правда, тота тема бы собі жадала самостатну штудію, подобно, як выскум церковного і староукраїнського языка.

Жебы економити простор, місто цілых назв документів, при прикладах уводиме лем їх скорочіня:

СБ – супис маётку Петра Балутяньского (1769)

СГ – супис маётку Александра Гуловича (1762)

ПБ – письмо Петра Балутяньского (1769)

ПД – письмо Ільї Долиная (1769)

Фонетічна ровина:

1. В наших жрідлах ся явно одлишують гласны *ы* – *и*, тот яв є призначный про церковнославянський язык, але хыбить в староукраїнським языку, зато же в українських діалектах етімологічны *ы*, *и* ся зплыли до єдної гласной – *и*: *перины* (ПБ), *молитвы* (ПБ), *четыри* (ПБ) і т. д.

2. Захованю *ы* у бісіді припомогли книжки на церковнославянським языку, а тыж русиньскы діалекты, в котрых, на розділ од українського языка, ся звук *ы* заховав.

3. Споїня букв *гы*, *кы*, *хы* в русиньським літературнім языку є явом шпеціфічно русиньським і походить з русиньского розговорного языка. Тоты споїня не найдеме ани в церковнославянським языку, ани в староукраїнським. У писателів галицького походжіня, або які ся учили в Галичі, тот языковий знак ся проявлять рідко. В документах мукачевской епископской канцеларії *гы*, *кы*, *хы* стрічає в періоді епископів Сімеона Ольшавского (? – 1734 - 1737) і Гавріїла Благовского (? – 1738 – 1742), обидвоме поводом были Лемкы. Тоты документи, почінаючі споминаным періодом, так помагали вживаню даных споїнь на-перек нормам двох книжных языків

Прече(с)ный ѿче и пани брате стократно поздравляю жславо.

Ѵже сентенційо выслыхалъ, до Мстычова ити мѣшѣ, бо Гѣмиски(х) поповѣ Мстычовѣ концы. Правда, же не на покѣтѣ идѣ, вы си ничѣ ѿводѣ не жѣрите, бо сѣбѣидію в(а)шѣ дасть вамѣ вл(а)д(ы)жа. Едине про б(о)га молво приходѣте сами во персонѣ ко мнѣ и принесите возомѣ рсверендѣ, лаибникѣ, погавницѣ, штыблѣ, штропфлѣ, черевны из брычками, бѣлы шаты и полотни ѿ жыда, за которое иншое данто ѡсѣ(д)те мѣ, а мѣнѣ хотай недобѣлесное принесите. Казаны и писмо вшитко, капѣцію баршановѣ, помѣе гадвабным из' алмарин, казамаришъ тын довгын из свон(м) жачковомѣ, алмарію чорнѣ ѿ трофкы дарованѣ, мажарѣ, два пары ножи, постѣтъ вшиткѣ, тосесты: сѣмѣ заголовковѣ, два перины и стружликѣ, а заголовкы зо свонма ѡболочинными, свѣчникы чѣтыри, книги казновѣды латинскыи ѣ бѣлѣи компактѣрѣ бесби (!), два катехизмы, алфавитѣ д(ѣ)ховныи, слѣжбникѣ, вслѣчаніи, ирмолоничскѣ, пихлѣрѣ канониста, библиа латинска, новыи завѣтъ и латинскы книшкы, што ѣ васѣ сѣ(т) з' палицею, свангеліи страстны мѣнѣ принесите, бо то мѣнѣ пан' великоможный сп(иско)пѣ ѡсѣдиль. Проче(с) во молитвы с(ва)тѣи, за за васѣ, а вы за мене, врѣченныи zostaю прече(с)ности в(а)шѣи.

Ѵ Мукачовѣ 11(13) марта) 1769) ѿ Хр(ис)тѣ братѣ змычливый ч(есный) ѡ(тцѣ) Петрѣ Балѣтѣ(н)скіи.

P.S. Шаты дѣвчины и иншой чѣсиди нехан сам нежѣрять, слѣжба заплачена бѣде(т). Полотно, што ѣ ткача, вымѣните а ѣ сѣбе тримайте. И из' иншымѣ, икошито солониновѣ, капѣстовѣ и со прочіи рѣчамы ето великость ѣчинивѣ диспозицію. А по том' же бы дали позорѣ на слѣгѣ, абы не покраѣть дамакы рѣчи, понеже тамѣ мас сестрѣ. Библию, огородокѣ, вѣнцѣ ѿ малыи ча(с) вымѣнѣво, токмо гдѣ с(ст) огородокѣ, вѣнцѣ, зознанте а мѣнѣ мѣкымъ колвскѣ способомъ зотриманте, докато вамѣ грошы навернѣ. А што стѣ копади? ѣснѣдите сам, ачѣй бы ачѣн б(о)гѣ даѣ, жебы стѣ иши и мене спомогли из' бѣды, а хоцѣ лемѣ тоты три книги дамакы вымѣните.

И.П.Такоже и ва(с) пана брата про б(о)га молво, Тимковн хоцѣ лѣ(м) на погавницѣ кѣ(д) можете з моего данте, а што прошѣ, бѣде вамѣ па(н) великоможный(ѣ) писати, лѣ(м) тын вещи незагѣте ѿ мы, што прошѣ, и зновѣ про б(о)га молво ратѣте мы.

Kivul: Прече(с)номѣ ѡцѣ Іоанѣ Пал'ковичѣ парохѣ ц(е)ркви порѣбчанской да врѣчи(т)сѣ ѣ Порѣбѣ.

(церковнослов'янського і староукраїнського). В наших документах практично дослідно фігурують *гы, кы, хы*, напр. *черевикы* (ПБ), *заголовкы* (ПБ), *довгыи* (ПБ).

Морфологічна ровина:

1. В 1. особі множного числа часослова мають закінчення *-ме*, що є русинський шпєцифічний знак, причім в староукраїнськїм языкѹ на єго місті є закінчення *-мо* а в церковнослов'янськїм языкѹ *-м*, напр. *будеме, даме* (ОБ).

2. Називники і придавники женьского роду в інструменталі єднотного числа ся кінчать на *-ов*, напр. *солонинов* (ПБ), *капустов* (ПБ).

Синтаксична ровина:

1. Вживання приназивника *про*, який походить з лемківських діалектів, і котрий одповідать визнаму приназивників *ради, для, із-за: про бога* (ПБ), *про тісность* (ПД) і т. д.

2. Місце частки *ся* зворотних часослов в русинськїм языкѹ, на розділ

од церковнослов'янського і староукраїнського языка, не є фіксоване на дане часослово, напр. *мусит ся так по свиту волочити* (ПД), *так ся надію* (ПД), *вы ся нич отнюд не журите* (ПБ) і т. д.

Русинізми семантичної ровини

В староукраїнськїм і русинськїм языкѹ слово *грошы* мають значіння – *пінязі*. Но подля русинських письменних пам'яток може тѣж означати 1/100 часть угорьского форинта, напр. *златых 7 грошій 20, маріашы 2 грошій 8* (ОБ). (Риньскій форинт по русиньскы *німецький златый*, а єго дрібна часть, крейцер, по русиньскы *грайцарь*, в аналізованих текстах стрічаємо го лем в подобі скорочіння *хр.*).

Лексичні русинізми

Лексичні русинізми, які суть в даных текстах, ся не находять ані в староукраїнськїм літературнїм языкѹ, ані в церковнослов'янськїм. Вживали їх лем Русины Карпатської котлини. З етимологічного боку їх мож розділити

на домашні (внуторні, властні) і чужі (пожычені), які походять з німецького, словенського, мадярьского і латинського языка.

Домашні (внуторні) русинізми vznikли посередництвом словотворіння подля законів русинського языка, напр.: *вшитко, газдыня, дашто, даякий, дозерати, еден, ей, ем, есь, каждый, лем, нич, обыватель, ту, ци* і т. д.

Русинізми мадярьского походжіня: *баршоновый, валушный, жачков, келчик, таркастый, фейса, фиовка* і т. д.

Русинізми німецького походжіня: *гобел, голба, лайблик, скриня, цін, шацовати, штиблі, штримфлі* і т. д.

Русинізми словенського походжіня: *блзный, гадвабный, даз, докал, златый, позор, позосталый, усиловатися* і т. д.

Наше спрацованя є лем селективне, не обробили сьме вшиткы русиньскы лексичні елементи, котры суть уведєні в споминаних документах.

Дюра ПАПУГА, председа Рускей матки і член СРР

Очуванє идентитєта тирвацї задаток (ВЫСТУП НА 8. ШВЕТОВИМ КОНГРЕШЕ РУСИНОХ О АКТИВНОСТИ РУСКЕЙ МАТКИ У ПЕРИОДЗЕ МЕДЗИ 7. И 8. КОНГРЕСАМИ)

Руска матка як дружтвена організація Бачванско-сримских Русинах основана 28. децембра 1990. року у Руским Керестуре зоз цильом очуваня идентитєта і витворюваня правох і интересох у обласци пєстованя, розвою і популяризованя руского языка, образованя, науки, култури, информованя, літератури і уметносцох.

У прєшлих 14 і пол рокох свойого постояня і роботи, у зложєних, подзєкеди і неприємних часових пдрєднїцях, Руска матка витворювала своєю основни задатки і цїлі. Потєрашні резултати активносци членох Рускей матки, організованих у 5 месних організаційох: у Руским Керестуре, Кули, Коцуре, Вєрбашє і городской організації у Новим Саду потвєрджую потребу єї постояня і роботи і у наступним перїодзє.

Снованє і початок роботи Национального совита Русинах у Державнєй заєднїци Сєрбїї і Чарнєй Гори у нєвємбру 2002. року, у велїм олєгчє очуванє идентитєта Бачванско-сримских Русинах, окремє послє отриманєй позарядовєй Елєкторскєй скупштини рускейнационалнєй заєднїци у Сєрбїї і Чарнєй Гори, хтора у Руским Керестуре отримана 30. октєбєра 2004. року, як і прєглашованє і початок роботи Апостолского єгзархата за греко-католикѹх у Сєрбїї і Чарнєй Гори зоз шєдзиском у Руским Керестуре і инаугурацію владидки кир др Дюрє Джунджара за першого єгзархата того Єгзархату, у нєвємбру 2003. року.

На поряднєй рєчнєй і позарядовєй вїбєранковєй Скупштини Рускей матки 11. децембра 2004. року у Руским Керестуре вїбрали змє новє руководство Рускей матки, вїтворєли реорганізацію нашєй др ужтєвнєй організації і утвєрджєли Програми задатки Рускей матки у наступним штирирєчним перїодзє.

У марцу 2005. року пририхтали змє і вїдали першє число гласнїка Рускей матки под назву „Руснак“, як перїодичнє, тримєшачнє виданє, а тєраз роботу нам почала і Канцєлєрия Рускей матки у будинку Мєснєй заєднїци у Руским Керестуре,

опрємєна зоз сучасну компютерску конфїгурацію, хтору змє облєчєли з донації буждєта општини Кула.

Пєтнац-рєчнїцу Рускей матки плануємє означити 28. децембра того року, на дзєнь снованя Рускей матки, а у рамикѹх прєслєви Швєта Христового Рєждєства по григориянским, новим калєндєрє.

• Обалка першого числа нового часопису-кварталника РУСНАК, котрий зачала выдавати Руска матка в Руским Керестурі (Сєрбїя і Чорна гора).

Бачванско-сримски Русинаци і нєшка, правда зоз вшє векшим напруженямї, вїтворюю шїцки права на очуваню идентитєта.

У образованю на нашим мацєрским, руским языкѹ запровадзуємє наставу у прєдшколскєй установи, у основних школах зоз поряднєнаставу на руским языкѹ і факултативним вїучованьом руского языка зоз елємєнтами националнєй истєриї і култури, у штрєднєй школи – Гимназїї „Пєтро Кузмяк“ у Руским Керестуре і на високошколским уровнє – на Катєдри за руски язык і літературу Философского факултєта Универзитєта у Новим Саду.

У култури і уметносцях Бачванско-сримских Русинах уж 44 роки отримую своєй Фєстивал култури „Червєна ружа“, 37 роки мамє Драмски мемєриал Пєтра Ризничє „Дядї“, 12 роки Културну манифєстацію „Костєльниковє єшєнь“, шїцки у Руским Керестуре, як і Културну манифєстацію „Коцурска жатва“, Фєстивал жридлового шпиваня „Най шєнє забудзє“ у Дюрдьовє, Фєстивал дзєцинскєй творчєсци „Вєсєлинка“ у Новим Саду, як і Руски фєстивал монодрами у Новим Саду, хтори того року отримани

по трєци раз.

У явним информованю Бачванско-сримски Русинаци, маю каждоднєвно вєцєй годзиново програму на Радио Новим Саду, хтори прєшлого року прєславєл 55-рєчнїцу свойого постояня і роботи, каждоднєвно програми на руским языкѹ на Радио Кули і Врбасу і тижнєчно на Радио Бачкєй Тополї і Радио Шиду, каждоднєвно програми на Тєлєвизїї Нови Сад, тижнєчно новини „Рускє слово“ і додаток на руским языкѹ у двєтижнєвних новинках „Кулска комуна“ у виданю Информа-

тивно-пропагандного центра „Кула“.

Новини „Руске слово“ як и Новинско-видавательства установа „Руске слово“ того року преславляю 60-рочницю свогого постояня и роботи. Ту пред даскельо мешацами титуларни снователь постал Национални совет рускей национальной заєдніци у Сербії и Чарней Гори, вибрали нови директор **Владимир Паланчанин** и главна и одвичательна редакторка **Елена Перкович**, а шицки нам наздаваня унапрямени на пририхтованю и видаваню правих руских новинкох, а не лєм новинкох на руским языку. „Руске слово“ як новинско-видавательства установа пририхтує и видава и дзєцински часопис „Заградка“, младежки часопис „Мак“, часопис за литературу и культуру „Шветлосц“ и каждого року видава вецей кнїжки з литератури Руснацох. Наздаваме ше же и у тих виданюх наступним периодзе свойо место найду и роботи творительох зоз чисту руску свідомосцу, як цо то **др. Михайло Фейса**, **мр. Гелена Медєши**, амбасадор у пензії **Михайло Горняк** и велї други.

Зправни одбор Рускей матки у рамикох пририхтованьох за 8. Шветови конгрєс Руснацох /Русинох /Лемкох, на прешлих трох схадзкох оцєнєл за неприлаююще факт же у прешлих 10 рокох, од 1995. рокупо нешка, не отримана ані єдна схадзка Шветовой ради Руснацох /Русинох /Лемкох у нашей жеми. (Позн. ред.: теперь, 19. септембра 2005 бы мало быти перше засіданя Світової ради Русинів по 8. Світовім конгрєсі Русинів праві в Руськім Керестурі.) Було ту и оправдани, обєктивни причини, як цо то граждански войни на територіях бувшихрєпубликох СФРЮ, санкції медзинародней заєдніци, бомбардованє НАТО-пакта и други, але тримаєме же не було и достаточо дзєки и розуменя за отримованє схадзки Шветовой ради у нашей жеми.

Прето предкладаме Конгрєсу же би наступни 9. Шветови конгрєс Руснацох /Русинох /Лемкох, у маю 2007. року бул отримани у нашей жеми, у Руским Керестуре. (Позн. ред.: На 8. Світовім конгрєсі Русинів у Кричиці в Польску наконець делегати переголосовали, же 9. СКР буде 2007 рокув Сеґеді в Румуньску.) Тото предкладанє потримує и принцип першого круга домашніх перших 6 шветових конгрєсох (1. – Медзилаборци, Словацка, 2. – Кричица, Полиска, 3. – Руски

Керестур, теди СР Югославия, 4. – Будапешт, Мадярска, 5. – Ужгород, Закарпатє (Україна), 6. – Прага, Чєска). (Позн. ред.: 7. СКР був у Пряшові 2003 року.)

Конгрєсу и Форуму младих тиж так предкладаме же би наступни Камп младих Руснацох /Русинох /Лемкох од 21. до 23. августа 2006. року бул отримани у Руским Керестуре.

Осмому Шветовому конгрєсу предкладаме же би:

– утвердзел потребу виробки заєдніцкей исторії Руснацох /Русинох /Лемкох у периодзе до 1745. року, до розсєльованя зоз Карпатох,

– утвердзел потребу сотрудніцтва и черанки студентох катєдрох за руски /русински /лемковски язык и литературу у Новим Саду, Прешовє и Краковє и Краковє и їх заєдніцке сотрудніцтво зоз Универзитетом у Торонту,

– утвердзел калєндар културних манифєстацийох (фєстивалох култури) Руснацох /Русинох /Лемкох у жемах штредней Европи и Сивєрно-америцким континентом у хторим жиєме, зоз обовязку медзисобного поволованя и участвованя на них,

– утвердзел потребу сотрудніцтва шицких матичних организаційох Руснацох /Лемкох у обласци информованя прєг друкованих медийох, творєня заєдніцкоґо сайта на интернету и творєня заєдніцкоґо сателитского канала за шицки нашо телевизийни и радио програми,

– утвердзел потребу сотрудзованя у економики, привредним розвою, зоз потребу пририхтованя заєдніцкей информативней кнїжочки о наших терашніх економских потенциялох я можлівосцох медзисобного тарґованя, заєдніцкей продукції и пласману роби и услуґох,

– и утвердзел потребу суфинанцованя конгрєсових активносцох Руснацох /Русинох /Лемкох з боку недомашніх и неорґанизаторох конгрєсох, у прикладу по 20 тисяч єври за дварочни период, хтори би були уплацовани на рахунок Шветового конгрєса Руснацох /Русинох /Лемкох.

(Позн. ред.: Што з тых пропозицій схвалили делегати 8. Світового конгрєсу Русинів у Кричиці 25. юна 2005, то ся може пересвідчити і в тім числі часопису публікованим Узнесіню.)

Агнета БУЧКО ПАПГАРГАЇ, лавреатка Премії А. Духновича за русиньску літературу в році 2005

QUO VADIS, РУСНАКУ?

Quo vadis, Руснаку?

Зайда и колчок на хрибце.

Зайда и колчок у души.

Quo vadis, Руснаку?

У зайди кромка и мено,

и колчок за боль и сон.

Хто кого припне?

Широке панске польо и твой крочай.

Широке сплашенє шерцо у зайди.

Кєд вискочи на дильов

Нїґда ше оцисок судьби

Назад не вращи.

Quo vadis, Руснаку?

Вочи бурїом и вочи сну!

И нїґда назад.

Крочай на крочай,

з меном и кромку у зайди,

од першого плачу

по остатні звук мертвим.

Вше исти кольки!

У зайди мено и кромка!

Quo vadis, Руснаку?

Ѓу мену и кромки страх

додати.

Кєд ше през вики вельки бию

Хтора це цеплїнка притулі?

Виками

у зайди з меном, кромку и

страхом.

Quo vadis, Руснаку?

QUO VADIS (латински – Кадзи идзеш?)

НА КОЛЄНОХ

У оку ми вселєна

кєд зачинам перши стих.

Под ногами Жем

кєд крощай над ню у писні.

Одрєканє од Жєми

пре стих цо вилєтує по нєбо.

Най ми Жем прєбачи!

Рано злєкнути слова пред

шветлосцу

збиваю ше до стиху.

Шніц не мож пред шветлосцу!

Збиваю сон зарї небєсни.

Прето любов ґу ноцней писні.

Най ми шветлосц прєбачи!

На колєнох пред словами.

Молитва за мирни их цєк.

Розпука у каждой клитини

кєд шерцо оддуркує писню

а розум притаєни збива стих.

И питанє пред вселєну:

– чи вєрдзи тота жєртва?

Най судьба божия судить!

Сергей СУЛЯК, голова сполученської організації „Русь“ у Молдавії

ЄМ ГОРДИЙ, ЖЕ ЄМ РУСИН

По восьми десятиріччях цілого заставання екзистенції русинського етніки кожна публікація на тему русинської історії і культури сі заслугоє похвалу. Уж зато притягує увагу стаття члена Міністерства меджетнічних одношій Молдавської республіки В. Степанова „Восточные славяне Молдовы: миграционные процессы, межетнические контакты, развитие и сохранение идентичности (XIV. – XVIII. ст.)“ („Мысль“, 2004, №3). Ведно з тым демонстрована автором, доктором історії, уровень овладения русинської проблематики указала, же іщі є ся в чім здоконалёвати. В дакотрих припадах пана Степанова зрадила елементарна научна коректність.

Не будеме випоминати молодому ученому явны недостатки, як наприклад фразу „восточны Славяне юго-западного погранича славянского світа“. Каждый школяр знать, же южні і западні од Молдавска жыють южны Славяне, як Булгары, Сербы, Словінці, Македонці, Чорногорці, Боснянці.

В научній дискусії бы очівісні тяжко нашов своє місце есеїстичный штїл, котрый практикує автор: крайні спорны твердженія ся подають як штось, о чім в общім ся знає, без потрібной аргументації і одказів на поужыту літературу. А предсі, поужываня праві той методы привело автора к цілому ряду концептуальных хыб. Меджі іншым і – твердженія, же „русские“ (Русины) в Молдавскім князівстві были підданським жыхельством, т. є. рабы. Тото твердженія взыкло на основі єдного, чісто протіречивого істочника. Ведь Русины грали вызнамну роль в політічнім жывоті Молдавского князівства, почас цілой ёго історії Русины належали ку пануючім кругам.

Чудна ся явить і теза, же на Підкарпатю русинська ідентіта ся утвердила вдяка бендеровскому руху. По перше, бендеровці были противниками русинської ідентичности і православія. По друге, бендеровці діяли до зачатку 50-тих років у Галічі і на Волині. Но дайме слово одборникови, знамому історіковиславистови, авторови Енциклопедії Підкарпатської Руси, докторови історічних наук Іванови Попови: „В краю, без огляду на природны условия, не было никакого движения, ни партизанского, ни украинского (УПА), ни коммунистического.“

Одходом од принципів історизму є тыж вжываня омного пізнішого етноніма „Українець“ в одношій ку Русинам середньовічного Молдавского князівства. То вызерать так комічно, як наприклад фраза „Таліане під веджінём Цезара розбили Французів“. Таки незмыселны суть пробы доказати, же слово „русский“ нияк не значить „русский“. Хотіли бысьме порадыти подобным „высказываниям“ уважніше читати „класіку“ – работы українських націоналістів. Конкретно М. Грушевский пише чісто конкретні руский народ, руский цар і т. д. У Винниченка найдеме: *говорять тільки по*

русски, признают себе русскими и смеются з украинского, руски паразити, руска офицерия, на русский мові, руски социалисти и т.д. (Позн. ред. – В данім припаді критизований автор має часть правды: в сучасности в русинськім языку ся слово руский поужывать в двох значіннях – у вызнамі русинський – як ёго старший еквівалент, і у вызнамі великорусский.).

Што є главне – в роботі ся спохибное право Русинів і їх потомків, жыючій в Молдавску, сохрانیти і розвивати свою культуру і язык, продовжовати етнографічны выкумы. Зато, кедь выходиме із высьше написаного, хотіло бы ся продовжовати тоту тему.

Русинами (одводжене од слова „Русь“) ся звали жытели Старой Руси. Тота назва ся сохранила у первістного жыхельства на Карпато-дністровских землях. Пізніше ся у Русинів появив іщі єден етнонім – Руснак. Русинів так зачали называти як протіклад ку католикам Полякам і Словакам. На кінці 19 стор. – на зачатку 20. ст. векшина Русинів (веце як 4 міл. людей) жыло в Ракуско-Угорську, а лем 250 тисяч – в Бесарабскій губернії Русской імперії. Без огляду на політику насильной асиміляції, котру в тім часі робила ракуско-угорська верхность, Русины у векшині утримали сі свої звыкы, язык і віру. В другій половині 19. стор. ся зачало перше русинське возродженія. О нім пише Н. І. Ульянов у своїй класічній роботі „**Происхождение украинского сепаратизма**“: „*На выштых ракуско-угорских землях, обывающих остатками русского племени – в Галичині, на Буковині, на Угорській Руси – ся народне возродженія брало як на вернутя к общерусскому языку і к общерусской культурі. Утискованы Поляками, Мадярами, Румунами, Німцями, жытели тых земель ся инстинктивні обертали ку Руську як ку своей метрополи.*“ Тото потверджує і противник русинської ідентіты М. Грушевский: „В руках москофілів (таку назву придумали про русиньскы організації украиньскы націоналісты, і наражали ным на то, же їх як-кебы фінанчні підтримовало Русько) были выштыкы народны організації і в Галичині, і на Буковині, не говоривши уж о Закарпатській Україні, а народовство кінця 60-тих а потім 70-тих років заступляли лем невеликы кружки, котры не мали ани матеріалну, ани культурну силу.“ Шырокий рост русинського руху вызвав репресії зо страны ракуско-угорской верхности. Свою роль в тім одограли і „україньскы“ націоналісты. Так з ініціативы „україньского“ лідера Буковины, походжінём Румуна, Н. Василька (барон Ніколаус фон Вассилко) в маі 1910 року были заказаны выштыкы русиньскы організації Буковины. Проходить цілий ряд шкандальных судных процесів, на котрых Русинів обвинюють з велезрады, напр. „припад Ольгы Грабарь“ (1882 р.), першый і другый Мармарош-Сігетський

процес (1904, 1913-1914), „припад братів Геровских“ (1914) і т. д. Почас другого Мармарошського процесу в 1913 - 1914 році угорска верхность судила 94 обычайных карпаторуських селян зато, же перешли на православіє. 32 обвиненых было одсуджених на 39,5 рока арешту. Тогды кедь выштыкы Славяне Ракуско-Угорська підтримовали карпаторуських селян, українськы націоналісты із общества „Січ“ нагваряли владу Ракуско-Угорська на іщі твердшы крокы.

В 1914 р.м на зачатку першой світової войны, ся ступнюють репресії. Через оснований на зачатку войны Ракушанами, в пісчаній долині під Алпами коло Граца, працовный табор Талергоф, перешло не меньше як 20 000 Русинів: Галичан, Буковинців. За прямой участи „січовых стрільців“ – военських формаций українськых націоналістів – было без суду і без выштрованя повішаных 60 000 Русинів, а 100 000 умерло в ракуських арештах. Арешты і вбивства на зачатку войны знищили скоро цілу русинську інтелігенцію. Моралні добила русинський рух в Галичині і в ракускій части Буковины революція в Росії, котра ся отворено поставила на бік самостійницькой антірусської меншини.

Інакша была судьба Русинів в Бесарабії. Тота територія была частов Руской імперії од 1812 року а руська верхность тримала Русинів (Руснаків) за Русів. Офіціалні їх прираховали ку Малорусам, котры ся тогы тыж поважовали за часть руського народа, ведно з Великорусами і Білорусами. Самы Русины ся тыж поважовали за Русів. На списованю людей 1897 року лем 64 людей із цілої губернії тримали свій язык за інакшый – „руссинский“. Ведно з тым ся у Русинів в Бесарабії сохранило окреме усвідомління і етнокультурны знакы, котры їх одлишуют як од Велико-, так і од Малорусів.

На утворіня української соціалістичной державы і формованя українського соціалістичного народа были потрібны шпеціалны крокы на „ревізію“ історічної минулости. Тисячрічна історія Руси переходила „чітками“, утваряли ся міты небазуючі ся на правді, котра ся ігнорувала і фалзіфіковала, „історізовали ся“ етнонімы, желаны-фіктивны процесы ся мали поважовати за skutочны. Но як указали недавны політічны події на Україні, процес формованя української нації є іщі дакедо од свого кінця.

„Ревізія“ історії іщі веце зранила потомків Малорусів і Русинів, жыючій в інших республіках СССР і сусідніх державах. Їх історія і культура ся стала „вычаркнутов“ нелем із общоруськой (т. є. і української) історії, но і з історії других держав, в котрых они жыють, ігнорували ся їх культурны і языковы шпеціфікы. Наприклад, політічна теза советських істориків о тім, же ся русинське (руснацьке) усвідомління в Бесарабії на кінці 19. ст. переформовало на общоукраїнь-

ске, жые дотепер в роботах сучасных ученых-україністів, без огляду на ёго абсурдность, - ведь Бессарабія нігда не была частёв Україньского штату. Тот вопрос є актуальный і про Молдавію, котра, з вынятком Придністровя, нігда не была частёв УССР, а ей русинське і первісне малоруське обывательство не брало участь в процесах формованя нації, котры ся широко розвивали в 20-тых роках на Україні. Хто їм може заказати, жебы ся чули Русинами, або Русами? Выбір народного усвідомлїня є діло чисто добровольне. Тото право є узане цілосвіттовым обществом. „Народна самоідентифікація – гварить бывший президент України – Леонід Кучма, – є не все автоматічне діло, она може быти і є ділом свободного выбору і субектївного рішїня.“

Формованя новых демократічных держав в Централній і Выходній Европі на кінці 20. ст. ініціовало народне возроджїня, нелем маєрїтных народів, але і етнічных ґруп, екзїстенція котрых ся вперед іґноровала з „ідеологічных“ прїчїн. К ним належать і Русины (Руснаці). Днесь Русины і їх потомки, окре́м Молдавії, жыють у Войводині (Сербія), Хорватії, Чехії, Словакії, в Мадыарську, Румунії, Польщі, на Україні (главні на Підкарпатю), США і в других державах. В 11 штатах світа суть узнаны за самостатный народ. Словакія, Польща, Мадыарско, Хорватія і Сербія офіціально підтримують тоту меншину і виділюють пїнязі із штатного розпочту на выдаваня літературы і періодік на русинськїм языку. У Мадыарську є 13 окресів, де жыють Русины, котры мають властну самосправу. В парламенті Румунії є заступены 19 народностных меншин, меджі нима своїх репрезентантів мають там такы організації, як: Культурный союз Русинів Румунії і Генералный союз ґуцульскых етнічных асоціацій Румунії. В высше спомянутых державах (в т.ч. і на Україні) екзїстує много обществєных

русиньскых організації, выходять русиньскы часописы, новинкы, книжки. А уж у никого, з вынятком пару завязятых історіків, не vznikають вопросы: нашто то є? Мають Русины право на утриманя своєї культуры, языка і ідентіты? Тото право дає світове общество выштыкым людём, котры належать к меншинам.

Мої предкы, так як предкы веце як 500 тїсяч жытелїв Молдавії, ся все чули Русинами (Руснаками). Чом бы ем ся я, або другы потомкы Русинів, одрікав од свого, од нашой нелем історічной, но і родинной памяті, од нашой народной традиції? З цілём штудованя і захованя культурной дїдовизны Русинів (Руснаків) – первісного обывательства нашой републікы, і далшого спрацованя їх історії сьме вытворили Обществєнну організацію „Русь“. Філіал організації фунґує в місцях компактного заселїня теріторії Молдавії Русинами - на севері країны. З радостёв приймеме до нашой організації выштыкых, хто підтримує нашы цілі. Не є важне, кым ся пишуть потомкы Русинів днесь: Русами, Русинами, Українцями, Молдаванами, Румунами, кедь собі тоты людє цїнять традиції своїх предків і хотять їх сохранити, є потрібне, жебы споїли свої силы. До нашой організації може вступити хто хоче.

Активісты „Руси“ фінанцують свою роботу самы. В літі 2003 року сьме в періодічній пресі зачали публіковати матеріалы із історії Русинів, моноґрафія „Осколки Святой Руси. Очерки этнической истории руснаков Молдавии“ узріла світло в юні 2004 року. Было бы наївне раховати з конкретным выслідком за такой куртый час. А тыж не маме намір „писати ся“ Русинами лем зато, жебы сьме улагодили пару збыточно сполітованым науковцям.

Мы хочеме „вернути“ потомкам Русинів їх історію, нароком „забыты“ мена, сохранили їх культуру. Што днесь знаме о діятелях русиньского (руського) возроджїня кінця 19. – зачатку 20. стороча:

А. І. Добрянськїм, Д. І. Зубрицькїм, Я. Ф. Головацькїм, І. Н. Наумовічови, А. В. Духновичови, братах Геровскых і многих других? Їх роботы ся не перевыдають. Впали до забыты Русины, котры робили в Руську і зробили немало про ёго культуру: І. С. Орлай, М. А. Балудяньскый, Ю. І. Венелин, П. Д. Людій і велє других. Меджі нима є немало наших родаків.

В планах нашой організації є тыж: збераня фолклору і методічно помагати сільскым школам.

Підтримованя нашой ініціативы выкликує оптимізм. Велике множество позітвных одзвївів, в тім ціслі і заґранічных, выкликало выданя книги: „Осколки Святой Руси. Очерки этнической истории руснаков Молдавии“. За выштыкы дякуєме.

Выскупы Русинів у цілім світі ся розвивають а маме надію, же і в Молдавску то так буде. Пробы спохыбнєвати право Русинів і їх потомків на знаня історії свого народа, на штудованя ёго традиції і культуры суть рецїдівов недобрых часів недавної минулости. Ідеологічна цензура в сфері науки і культуры не має своє місце.

Мы выштыкы мусиме памятати на своє корїня, быти горды на своїх предків і на мене, котре нам охажили. Як написав буковинськый поет Ісідор Воробкевич (1836-1903) у своїм вірші „Що старий Прут каже“:

*„На Буковині ви чужї!-
Румуни кажуть нам.
Хліб наш насушний відібратъ
Всі радї б русинам.
Скажи нам, Пруте престарий,
Ти знаєш не одно:
У цих прекрасних сторонах
Хто проживав давно?
Струями Прут нам каже так:
„Тут споконвіку жив
Тот син, що матір Русь святу
Над все, над все любив“.*

Академік Павел Роберт МАГОЧІ, председа Світової рады Русинів

БУДУЧНОСТЬ РУСИНІВ ЗАЛЕЖИТЬ ОД РОБОТЫ З МОЛОДЕЖОВ

(ВЫСТУП НА 8. СВИТОВІМ КОНГРЕСІ РУСИНІВ 24. ЮНА 2005 В КРИНИЦІ ЯК ЧЛЕНА СВИТОВОЙ РАДЫ РУСИНІВ ЗА ДЕЛЕГАЦИЮ РУСИНІВ СЕВЕРНОЙ АМЕРИКИ)

В порівнянню з моїма выступлениями на минулых конгрєсах, днешній мій коментарь буде коротшый і буду в нім говорити лем о роботі Карпаторусинів у Северній Америці.

В послїдніх двох роках найстаршы і найавторітнішы інституції Американів русиньского роду ославили свої юбілєї: Карпаторусиньскый научный центр, який ся в сучасности находить в місті Окала, в штаті Флорїда, ославив свої двадцять пята народенины; Карпаторусиньске общество в Піттсбурґу, в штаті Пенсїлванія, ославило 10-річний юбілєй своєї роботи.

У звязи з тыма юбілєями Карпаторусиньскый научный центр опубліковав брожуру, в якій є ёго коротка історія а тыж ґратуації од веце як 40 (штиридцятёх) світських і церковных діятелїв русиньского і нерусиньского роду з цілого світа.

Почас четвертины стороча своєї екзїстенції Карпатору-

синьскый научный центр досяг свій основный ціль, яким є популяризація інформацій о Русинах через росшырёваня високоякостной друкованої продукції меджі особами і інституціями в Северній Америці і в Европі. За тот час Центр продал 48 459 книжок і мап, але бївшу часть публікацій пороздавав або пороспосылав задарьмо. Покры говориме о выданнях призначєных на бесплатне росшырёваня, то думаєме главно на опублікованє у 2004 році третє доповненє і переробєне выданя брожуры о Карпаторусинах. В минулости тота брожура была выдана в трёх варіантах русиньского языка, але тыж в анґліцькїм, німецькїм, мадыарськїм, польськїм, румунськїм, словєньскїм і українськїм языку. Доднесь принайменшїм ся розышло 52 тїсяч брожурок в розлічных языках, і є то русиньска публікація, яка в послїдніх дакількох десятирочах вышла найбївшым накладом.

Карпаторусиньскый научный центр тыж припоміг на

світ другому доповненому і переробеному виданню „Енциклопедії русиньской історії і культури“. Є то перша і єдина енциклопедія, присвячена Русинам вшитых країн, в котрых жыють. Перше видання было опубліковане у 2002 році і до рока было выпродане; друге, цалком переробене видання, доповнене о 50 новых гесел, вышло у 2005 році.

Другов юбілєуочов організації є Карпаторусинське общество. Є то масова організація, котрой задачов є популаризувати русиньску культуру і ідентіту через лекції, конференції, выставки і фолклорны фестивали по цілій території Споєных штатів америцьких, а тыж через організована каждорічных екскурзій до європейской домовини, як і через часопис „The New Rusyn Times“, який виходить кажды два місяці. Карпаторусинське общество в сучасности має коло 1 800 членів. Окрем центра в Піттсбургу, Общество має свої філії по цілых Споєных штатах америцьких, од Новой Англії на северовыході, по місто Тусон, в штаті Арізона, на югозападі, недалеко од границь з Мексіком. Найвызначніша в ёго діяльності є філія в главнім місті Споєных штатів – у Вашингтоні, яка фунгує як лобістична група. Зачатком того року ей представителі ся стрітили зо сенатором Джоном МекКейном, єдним з найвпливниших політиків у Споєных штатах америцьких, і пересвідчили го, жебы ініціював у президента

• Академік Павел Роберт Маґочі (перший зліва) на презентації своїй книжки про русиньскы недільны школы на Підкарпатю – „Моя Отчужнина“, котру видав Валерій Падяк з Ужгороду (другий зліва). Презентація была в Ужгороді 13. юла 2005 у салі народностных меншин при будові Русиньского народного дому в Ужгороді.

Фотка: А. З.

Україны Віктора Ющенка узнаня Русинів (Карпаторусинів) за самостатну народность на Україні. В цілім, спомеджі найвызначніших успіхів Карпаторусиньского общества треба спомянути купліня у 2004 році монументального будинку бывшого грекокатоліцького храму в місті Мангалл, в штаті Пенсільванія, і ёго перетворіня на Народный культурный центр Карпаторусинів.

В Северній Америці суть і другы організації, члены котрых суть делеґатами того Світового конґресу Русинів. Суть то: Асоціація Русинів Мінесоты, Асоціація Русинів Северной Америки з центром в місті Кітченер, в Канаді, і дві новы організації, założены у 2002 році: Світова академія русиньской культуры з центром у Торонті, в Канаді, і Меджінародный карпатський інштїтут у штаті Конектікат, в Споєных штатах америцьких.

Окрем своїй роботы в Споєных штатах америцьких і в Канаді, каждая з тых організацій, але і окремы ей членове, помагають братам Карпаторусинам в Європі. Лем за послідні два роки розлічны североамерицькы організації фінанчно спомогли програмы з лемківського языка і культури при Педагогічній академії в Кракові, створіню веб-сайту русиньской

молодежной організації на Словеньску і редакції „Русин і Народны новинкы“ в Пряшові. Треба тыж спомянути, же в послідніх двох роках Штіпендію Штефана Чепы в области русиньскых штудій дістали конкретны люде зо Словеньска, Сербії і з України.

Барз спеціфічна є ситуація навколо засоблєваня медіцинськыма продуктами, які ся посылають зо Споєных штатів америцьких до Закарпатського областного шпиталю в Ужгороді. Тота поміч ся реалізує вдяка панови Майклові Кундратові, америцькому патріотови русиньского роду з міста Бінґгамптон в штаті Нью Ёрк. Доднесь дванадцять контейнерів з медічным заряджінем і ліками было посланых до Закарпатського областного шпиталю. Лем вызерать чудно, же заслугы пана Кундрата в гуманітарній сфері не были адекватно представлены жытелям Закарпатя, ведь тота поміч была послана прямо до Ужгорода, а не до якогось другого регіону України, якраз зато, бо шпиталь ся находить на території Підкарпатської Руси і служить містному русиньскому жытельству.

Русиньскы общества в Северній Америці ся окреме інтересують о школы і освіту. У 2003 році представитель свалевской організації Общества підкарпатських Русинів пан Василь Сарканич вышов з ініціативы створити „недільны школы“, то значить класы з выучованєм русиньского языка і літературы. В першім році реалізації проекту (в школьскім році 2003 – 2004) vznikло 9 клас; в минулім році (2004 – 2005) їх было доведна 16, в яких ся учіло коло 400 школярів. Вшиткы класы фунґовали вдяка спонзорській помочі зо Северной Америки, а то конкретно од Карпаторусиньского общества в Споєных штатах америцьких і од двох осіб з Канады: **пана Штефана Чепы і пана Штефана Молдована**. Пан Чепа тыж спонзоровав видання трёх учебників русиньского языка, які ся вжывають в школах на Підкарпатській Руси; на зачатку 2005 року він організував розпосыланя русиньскоязычных видань учителям русиньскых клас нелем на Україні, але і в Польску і на Словеньску. Вдяка ініціативі пана Чепы 16 найліпшых учнів з русиньскых клас з Підкарпатської Руси суть ту, у Криницьі, як гості 8. Світового конґресу Русинів.

Судьба далшого нашого добродителя, Штефана Молдована є дость драматічна. Пан Молдован ся народив у Сваляві на Підкарпатській Руси, а як молодого єврейского хлопця в другій світовій войні го перед депортацією до Освенчіма (Аушвіца), захранили Русины, котры го сховали у себе. По якімсь часі ся му подарило одыйти до Канады і на знак вдякы народови, який му захранив жылот, зачав фінанчно підпоровати русиньскый школьскый проект на Підкарпатській Руси.

Тыж треба повісти, же якраз естованя проекту русиньскых школ на Підкарпатській Руси є у великій мірі выслідком жертвової роботы пана Василя Сарканича. Ёго організачны способности, честна калькуляція і переглядна аґенда о выужытї каждой копійкы од спонзорів може послужыти як приклад про іншы русиньскы організації в Європі. В будучности мы, Русины зо Северной Америки, будеме робити вшытко можлие, жебы сьме фінанчно і дале спомогали естовуючі класы, а вірю, же будеме способны підпоровати і веце клас з выучованєм русиньского языка і культуры. Коротко повіджене, мы Русины зо Северной Америки, собі думаеме, же якраз русиньска молодеж, але главно школованя в русиньскім языку, суть найважнішы про будучность карпатських Русинів у вшиткых країнах, в котрых жыють.

Свій выступ бы-м хотів закінчити днесь в субективнім тоні. Тот Світовий конґрес Русинів є послідній, на якім беру участь як ведучій североамерицькой делеґації. Про мене было честёв, же-м був участником Світового конґресу од ёго vznikу в 1991 році. Памятам собі плодну роботу конґресу під веджінем бывшого председа пана Василя Турка, котрый у функції був довгий час, і ёго близкого сполупрацовника і наступника Александра Зозуляка. Я бы хотів зажелати вшытко найліпше каждому з вас, окреме молодым людем, котрых повинностёв є продовжовати в найліпшых традиціях з минулости а так само выступати з творчіма ініціативами в будучій роботі Світового конґресу Русинів.

Ряд пропозицій на далшу роботу Общества

(В ПРАЗІ БЫЛА 15. ГРОМАДА ОБЩЕСТВА ПРИЯТЕЛІВ ПІДКАРПАТЬСКОЙ РУСИ)

В культурній салі пражькой Главной станіці 16. апріля 2005 была 15. громада Общества приятелів Підкарпатської Руси. Тот раз сьме привітали меджі собов і много новых членів, котры вступили до нашой організації в послідніх місяцях. Задачов засідання было, як обычайню, главно оцінити діяльність Общества в минулім періоді і задумати ся над активітами в далшім часі

О дакотрых выслідках роботи ся могли члены організації пересвідчити іщі перед зачатєм самого засідання – в салі могли попозерати і купити собі нові публікації, але тыж собі обіднати книжку Івана Попа **Підкарпатська Русь – коротка історія державы**, котру выдало наше общество ведно з видавательством ЛІБРІ.

По привітаню притомных і вольбах органів громады (пропозіційної і волебної) выступив зо справов о діяльності організації в минулім році підпредседа **Іржі Гавел**. Спомянув, окрем іншого, минулорічну успішну выставку **Підкарпатська Русь в душі і творчости**, як і книжки, котры сьме выдали, сполупрацу зо штатными інституціями і організаціями, контакты зо заграничом, роботу в Раді про народностны меншыны Влады Чеськой републіки і в подобнім органі Magistrату главного міста Прагы і т. д. Реферуючий поінформовав притомных і о економічных проблемах, котры мала наша організація в посліднім часі, говорив о їх причінах, але і о пропозиціях на їх вирішіня.

Потім **Владимір Млейнескі** прочітав ревізну справу, в котрій на кінці ся уводить: „Ревізная комісія на основі контролі учтовництва центра і ёго філіалок конштатує, же учтовни-

тво было рядно веджене і одбивать реальный став фінанцій Общества приятелів Підкарпатської Руси“.

В справі была тыж рекомендація ревізной комісії зрушыти узнесенія з минулой громады о росшыріню назвы Общества о слово „Русинів“ з огляду на то, же протів назвы Общество Русинів і приятелів Підкарпатської Руси были дакотры філіалки, главно брнеська.

Засідання пленуму громады зась, як по минулы roky, збогатили своїм выступом членки русиньского фоклорного колективу **Скеюшан** з Хомутова, выступаючих порадовали главно пасмом русиньских народных співанок.

Важным пунктом їднання ся стала діскузія о новых Становах Общества, котрых пропозиція была дана участникам в згоді з рішінєм узнесенія попередньої громады. (Притомны дістали текст пропозиції на каждый стіл у салі.) Представив нову пропозицію Станов член wyboru **Мілош Копецкі**, котрый характеризовав найважнішы зміны. Припоминки з плена были в основнім акцептованы і громада вирішыла, абы нова управа Станов была завершена до кінця юна, кедь письмовы припоминки послали тыж філіалки. Аж потім, т. є. в другім півроці 2005 року, будуть новы Становы зареєстрованы на Міністерстві внутрішніх діл ЧР.

В діскузії найперше выступили представителі філіалок **Лібор Хітілек** з Брна і **Іржі Ветешка** з Їндржіхового Градця зо справами о своїх активітах – выставках, бісідях і лекціях, дорогах на Підкарпатську Русь, о сполупраці з регіональными органами і под.

Далша часть діскузії, котра принесла ряд пропозицій і припоминок ку роботі выконного wyboru і далшым

перспективам організації, вела ся главно в приятельскім і конструкторнім дусі, лем пару контроверзных

• Обалка книжки Проф. Івана Попа, Др. н. **Підкарпатська Русь – коротка історія державы**, котру в 2005 році выдало, іщі зо старов назвов – Общество Русинів і приятелів Підкарпатської Руси (Выдавательство ЛІБРІ, Прага 2005, 192 сторінок.)

тем настолив **Лібор Хітілек** (напр. о русиньскій сторінці в їх часописі **Підкарпатська Русь**).

На кінці засідання був зволений новый выконный выбор і схвалене узнесенія. В новім выборі теперь суть: **Др. З. Барта**, **Инж. С. Болшакова**, **І. Гавел**, **Л. Главачкова**, **Др. Б. Гінек**, **Н. Іваниця**, **Ф. Ярош**, **Я. Кладенська**, **Р. Кочік**, **Др. М. Кошечкі**, **Др. Я. Патера**, **Инж. Т. Пілат**, **Мгр. П. Скала**, **В. Свободова**, **Инж. О. Шубрт**.

В схваленім узнесенію є вісем пунктів, меджі котрыма найважнішы суть: звышіня ініціативы при здобывані спонзорів, котры суть охотны підпорити дітельство організації; зась предложити громаді на обговоріня пропозицію о росшыріню назвы Общества так, жебы з назвы было ясно, же організація тыж зьєдинять представителів русиньской народностной меншыны; зорганізовати в Празі выставку витварных работ русиньских дітей; зінтензівнити едічне діятельство; росшырити діятельство Общества і в новых регіонах і снажыти ся заложыти новы філіалки Общества і т. д.

• За председницькый стіл 8. Світового конґресу Русинів у польській Криниці засіли члены Світової рады Русинів: (зліва доправа) **Любка Сеґеді-Фалц** з Хорватська, **Аґата Пілатова** з Чеська, **Дюра Папуґа** зо Сербії і **Чорной Горы**, **Ґеорґій Фірцак** з Румунська, таємник **Александер Зозуляк** зо Словенська, тогдышній председа **Андрій Копча** і іншы. *Фотка: А. П.*

Мгр. Штефан СУХЫЙ, лауреат Премії А. Духновича за русиньську літературу

Чоловік золотого серця

(45-ы роковины од кончіны блаженного Павла Петра Ґойдіча)

Мы донеська сироты без ёго покровительной правіці. Подумаш на животны skutky і судьбу того чоловіка і собі усвідоміш, як нечасто ся родять великы особности у кождім народі. Днесь Русины на Словенську суть без воджата, котрый бы силов свого животного прикладу давшыты свої силы на службу народови, а Владыка Ґойдіч був таким. Ёго неперемінчыве світло іщі довго буде Руснакам світити на драгу через історію.

Чом то є так?

Терпів за народ перед словенськыма шовіністами і фашистами, терпів у войні од зловольных німецькых окупантів, із рук котрых выслободжав душы, одсуджены на передчасну смерть. А по ослободжіню і настаню комуністичной влады зазнав ліквідацію цілого того діла, яке будовав і ратовав – заказ греко-католицькой церкви. Но хоць церковна структура была зліквідована, але греко-католицька віра зістала у глубоких по-

мыслах нашого отця Ґойдіча. Не міг і викоринити ани арешт, ани обіцянки. Зістала гола надія, же буде іщі ліпше, зістала певна віра, же сімено правды не зайде пліснянинов. І наісні, же на ґрунті певной віры виключіло зерня возроджіня греко-католицькой віры на Словенську.

Вшытко бы ся здало знову в старых коляях, лем греко-католицька церьков у нас уж не є тот, што за Владыкы Ґойдіча – пословакізовала ся.

Кебы то видів, заплакав бы.

Вічний патріот Ґойдіч... Лем хто із сучасного високого клеру греко-католицькой церкви на Словенську возьме ёго русиньскый патріотизм за свій. Є над сонце ясно, же ніхто. Римска папська курия настановлює нам за єпископів родувірных Словаків, а то не без заслуги кардинала Томка. Кедь го видиме при одправляню Службы Божой, та так побожно піднімає зрак ку Господови, як ай пряшівський єпископ Бабяк. Тоты люде бы мали быти прикладом людюлюбців, но вни занапащають цілый народ – словакізують Русинів, які все не мали достаток ласкы ку своєму, і не є проблемом про церковну верхность перемантярити таких національных слабых і приспособленців.

У греко-католицькій церкви на Словенську подля множества все переважовали Русины а переважують ай тепер. Но ідьте по наших селах до греко-католицькых церковлей і учете словенське казаня. Подакотры священники бы радо прияли языкову русиньську орьєнтацію, але боять ся, же упадуть до немилости бискупского уряду. Так попередній єпископ Гірка, як ай сучасный Бабяк суть словакізаторами нашого выходного обряду а кедь ся протів їх волі дахто взопре, такой го ідуть одкликати, як священника Франтішка Крайняка з Меджілаборець. Але за отця Крайняка ся поставили ёго вірници і пришли аж під бискупскы облакы протестовати проти бискупской несправедливости.

Трасьте ся, фалшивы поганы! Русиньскый народ на вашы кривды нігда не забуде. Што собі думаєте, нежычливці? Же Словаки мають виарендоване у Господа Бога достойніше місце, як мы, Русины?

Проклынаєме вашы недостойности при памяті блаженішого отця нашого Ґойдіча, но доведна з тым вам такой ай одпуцаєме, бо ся не годить гнівати на негодных людей. Наш гнів

• Редакція Русин і Народны новинки к юбілею – 45 років од мученицькой смерті благореченого русиньского єпископа греко-католицькой церкви – Павла Петра Ґойдіча, ЧСВВ, видала дві обалкы з фарєбнымы образками іконы з ёго портретом. Публікуєме обидві обалкы: една была выдана зо словенським текстом а друга з русиньським, докінця і з двоязычнов печатков. Тоты обалкы были безплатно розданы русиньським священникам і віруючим як памятка на великого сына русиньского народа і греко-католицькой церкви. Пару з тых обалок на памятку нам підписав Монс. Іван Гірка, за якого ся зачав процес благоречіня Ґойдіча, і сучасный пряшівський єпископ Ян Бабяк, за еры якого наш Ґойдіч був Святым Отцем Яном Павлом II. проголошений за благореченого.

Реалізатор: А. З.

є справедливий, а ви справедливи нігда не можете бути, кедь несправедливість рахуєте за свою животну філософію.

Хоче ся нам ту увести іщі єден приклад словенської тактики при де-націоналізації Русинів у 21. сторочу у вольній з'єднаний Європі. Як собі мож пояснити такий поступ бискупства, кедь грекокатолицькы віруючі жадали не перекладовати на другу фарность отця Мілана Ясика, який проповідав і читав апостола і євангелії по русиньскы. Заступця нового єпископа Бабяка Скуба (Словак із Тібави), котрый з отцем Ясиком служив до свого підвищення на снинський фарі, не мусив вагати. Меджі вірниками популярний священник у місті з низким народным усвідомлінням, як то в Снині є, бы підняв руснацьку заставу. Дарьмо вірники просили, добрый словакізатор таку хыбу собі не може доволити.

Боже Отче, восмотри ся на нас, што сьме уквивджені од недостойных служителей твоих! Або... Грекокатолици із Стаціньскої Розтоки написали єпископови Хавтурови, же часть із них хоче, абы Служба Божа у їх храмі каждую неділю была одправляна не по словенськы, але по церковно-славянськы із русиньсков проповідів і апостолами.

– *Нігда, так не буде!* – одповів бискуп Хавтур, Русин із Великої Польни.

Вера, вера наслідники блаженного Павла Петра Ґойдіча на пряшівськім єпископськім престолі суть негодны быти продовжителями єго бессмертного діла, бо він Русинів притуляв у безкрайній ласці ку своєму сердцеві а тоты, што обсадили єго престол, гнуть русиньскых грекокатолицькых вірників до народної загубелі.

Мав до роботи із словенськыма шовіністами ай блаженный Павел Петро. У передвойновий час у 1940 році перед переписом обывательства у Словенськім штаті владыка

Ґойдіч выдав архіпастырське письмо, у котрім ся писало:

„Вшыткым є добрі знамо, же кінцём того року буде проведеный супис обывателей: Предшественны даны были хыбны і несправны, зато словенська влада собі желать, абы перепис людности был проведеный якнайточніше і жебы єго даны одповідали фактам.

Духовны отці настоятели фарностей суть повинны высвітлити важность супису і єго наслідків, абы ся не повторили даколишні хыбы. Прошу духовенство, жебы каждый вірник ся записав таким, як ся чує і кым у дійствительности єсть: Словак ся мать постарати о то, абы был записаний Словаком. Хто є Русин, Німцем або Мадяром, най буде так ай записаний і най каждый собі перевірить, ці был істинно записаний тым, кым ся досправды чує.

Наконець іщі раджу, абы ся вшыткы Русины записали як Русины, бо так нас назвав отець Духовіч у нашій народній гімні „Подкарпатськый Русины, оставте глубокий сон“.

Тота справедлива позиція ся але не полюбила словенськым фашистам і зачали нашого єпископа пронаслідувати. Єпископ Ґойдіч ся поставив ай на захылу русиньского школьства, кедь в школьскім році 1935/36 словенська влада поштатнила 80 церковных русиньскых школ і завела в них научаня на словенськім языку. Владыка Ґойдіч нашов справедливость аж у Празі, яка узнала право Русинів на то, жебы мали свої школы.

Лем собі представте, жебы днешні грекокатолицькы єпископы давали своїм священникам приказы вести своїх русиньскых вірників ку народній орьєнтації! Они давно одкročили од тых слідів, які меджі нашим народом охабив блаженный отець Ґойдіч, і не мають нияке право звати ся єго наслідкователями.

Кладу собі нині вопрос, який же є

розділ у одношіню ку Русинам меджі тыма сперед войны і тыма днешніма, што забабрали престол блаженного отця Ґойдіча? Што бы їм повів, кебы так міг днесь учинити?

Мій народ, який бы слабый не был, іщі не умер, мій народ вытримав напоры бівшых іщі нежычливців, як сьте вы, а ту є, мій народ памятає, же был колиська Ґойдіч, же Ґойдіч є і же вічні буде, бо го почливы люди будуть у сердцю носити. Но вы, фалшивці, будете все споминаны меджі негодниками і ваше світло не засвітит жадній праведній душі на путь правды, бо вы сьте служителями темноты, до какой насилу дрыляете убогий русиньскый народ.

А уж маєме вшыткы дость вашой мерзеноты! Господе, ты єдиний нам на помочі, помилуй вшыткых земных і Руснаків меджі ними.

Нароком при 45-ім вырочу од кончіны нашого Владыкы сьме не хотіли подавати жыветописны інформації із єго жывота, котры бы досвідчили великость єго особности і заслуженность у історії Русинів. Взяти сьме до увагы лем єден вопрос – старость о націоналне возроджіння народа. Бо нач потверджовати славу благословленным і величати великих? Він сам бы то не хотів. Чув ся Господнім слугом і слугом народным. Як бы ся му днешня ґенерація грекокатолицькых і швеліяхых других Руснаків могла найвдячніше одслужити. Істотні, же ай тым, же приймеме Господа і русинство до свого сумління. Та думам іщі на вдячность посполиту, цілонародну. А на мысль мі приходить план збудованя могутного памятника перед Краснобрідьськым монастырём. І тот бы достойный блаженный отець Ґойдіч не хотів. **Был ай без памятників великим мужем. Но ту йде о нашу великость, братове. Ці лем так знова, як много раз перед тым у історії махнеме руков? Ай там, даяк было, даяк буде!**

Тото бы уж Ґойдіч нігда не схвалив.

Анна ВЛАДЫКОВА

Незабытна дорога на святе місце

(Путь до Марія Повчі в Мадярьску 13. – 14. авґуста 2005)

Тот, хто чує голос Матери Божой і хоче досягнути повноцінне одпущіня, выбирать ся час од часу на даяке путницьке місце. Грекокатолицькы вірники з Рожковець уж roky організують таку путь до Марія Повчі в Мадярьску. Того року то уж была 25. путь на то святе місце і організовала ся якраз на праздник Успенія Пречістой Дівы Марії.

З Біблії знаме, же Пречіста Діва Марія не умерла, але лем заснула. Ангелы ся при ній три дні і три ночі молили. На третій день пришов Тома і не вірив, же Пречіста Діва є мертва. Хотів ся з нёв іщі раз розлучити. Так отворили гріб, але тот был порожній, зістали в нім лем

пахнячі квітки. Пречіста Діва Марія была взята до неба, де была корунована за Царіцю неба і землі. Одтогды помагать вшыткым людём на землі, видить, які суть нещастны і як падають до гріху, зато нас кличе на путь – на святы місця, де ся людём зьыває.

Мы, котры сьме там были знаме, же на тім місці проквітать наша віра і ту ся наш жылот мінить ку ліпшому. Цілём той пути є принести любов до своїх родин, жебы было видно, же сьме ся стали ліпшыма, святішыма і з покоров докажеме нести свої боли і терпіння, котры нам жылот наділив. Переношаєме їх з віров, же наша небесна Мати стоїть при нас і є нам на помочі.

Путь ся зачала в суботу – 13. авґуста о 15. годині. Процесієв із співом Маріаньских співанок сьме ся vybrали до церкви, де сьме на самый перед зробили обхід коло храму Божого і заспівали Маріаньску гімну:

*Пришли сьме ті Мати Божа
З каждой страны світа того,
За ласку подяковати
І просити Сына свого.*

Рефрен:

*Потішай нас – укріпи нас
Своїм плащом прикрывай нас,
К своему Сыну приведи нас
Мати міра моли-с' за нас.*

*Прийми, Мати, мольбы наші,
Котры тобі приношаєме,
І всі наші терпенія
Што в животі своїм маме.*

*За вшытко ті дякуєме
Вірность тобі сльобуєме,
Просиме тя, Божа Мати,
На суді нас заступати.*

Далша наша дорога вела на цінтерь, де отці духовны служили панахиду за помершых. Николи ся не забуде при- ставити при єднім гробі молодой жены. Бісідує ся, же тота жена іщі як молоде дівча ся залюбила до хлопця, котрый не був по дяці єй матери. Мати не хотіла, жебы ся дівка за нєго выдала. Дівка не послушала, зато єй мати так закляла, жебы єй по смерти земля не прияла. Клятва матери ся сповнила. Глина на гробі робила і робить своє донесь. Двигать ся, не помагать ани новий приклоп, котрый меджі часом дала родина зробити. Коло нєй суть похованы родичі, но їх гробы суть непорушени. Зато памя- тайме, не пушайме з рота плани слова, не проклинайме своїх найблизших, не чиньме їм зло, бо будуть терпіти. Потім

сьме ся вернули до церкви і зробили святу сповідь.

О 19. годині была одслужена наша старославянська Служба Божа, котру одправляли єпископ Ян Бабяк, о. Ярослав Поповець, о. Яночко і отець духовный з Україны – Стецё. Проповідь мав о. Я. Поповець, котрый повів: „Тото прастаре путницьке місце чекать на каждого з нас. Треба ся нам понорити до глубин свого серця а тогды наша путь не буде лем двойднёва, але на цілый живот, і доведе нас до царьства небесного. На місці нашого путованя была торжественна Служба Божа в неділю о десятій годині, на котрій окрем 8 священників брав участь і мадярьский єпископ. Час був прекрасный, путників з розлічных кутів ся ту посходило може до 15 тисяч.

При одході домів ся при нас приставив отець Стецё, котрый нам дав благословліня і высловив надій, же ся на тім святім місці стрітимо і на другый рік. Вірю, же ся так стане, а тоту надій мать і довгорічна організаторка процесій до Марія Повчі – Марія Блыхова, котра зорганізовала вірників з Рожковець, з Меджілаборець, Радвані над Лабірцём, Чабин, Гавая, Малой Поляны, Красного Броду, Хотчі, Чабаловець і Буківця. Зато сьме єй вдячны.

• Панахіда на цінтерю, меджі участниками котрой є ведуча путі: (друга справа) Марія Блыхова.

- **На першій сторінці обалкы:** Благоречений Павел Петро Ґойдіч, мученик ґрекокатолицької церкви, визнамна особность Русинів.
- **На другій сторінці обалкы:** Конець выступліня японьского співака Аро Шікахіґе (другый зліва), котрый на 8. Світовім конґресі Русинів у польській Криници співав по русиньскы, што про векшину участников было несподіванєм. На другій фотографії: часть участников вернісажи выставки з творчости русиньских вытварнинів, котры ся в рамках 8. СКР у Криници презентували у Музею Никифора.
Фоткы: А. П. і А. З.
- **На третій сторінці обалкы:** Хореограф русиньского фолклорного колективу Славяне і віцепрезидент Общества карпаторусиньской сполочности в США з центром у Піттсбурґу – Дін Полока на сцені у Криници представив тіпичный русиньский темперамент.
Фотка: А. З.
- **На четвертій сторінці обалкы:** Прекрасна деревяна церьков св. арх. Михаїла з 1777 року зо села Шелестово, днесь в Музею народной архітектуры і бываня в Ужгороді.
Фотка: А. З.

КУЛЬТУРНО-ХРИСТІАНЬСКИЙ ЧАСОПИС выдавать **Русин і Народны новинкы** за помочи Міністерства кул. СР. Купити го мож і передплатити в редакції на адресі: **Rusín a ľudové noviny, Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, SR.** Телефон: **051/772 56 29**, факс: **773 32 01**. Передплатне на рік 120 корун, до сусідніх шт.: 350 корун, до ост. штатів: 22 америцьких доларів, І. класов – 26 доларів. Шефредактор: **Александр ЗОЗУЛЯК**, заступкыня шефредактора: **Анна ПЛІШКОВА**, редакторкы: **Кветослава КОПОРОВА, Марія МАЛЬЦОВСКА.** Друкує Датапресс у Пряшові. Регістрачне цісло: **МК SR 418/91. МІС 49 589.** Адреса часопису на інтернеті: **http://rusyn.presov.sk**; E-mail: **rusyn@nextra.sk**. Выдане в авґусті 2005 р.